

TEMİZE GEÇİDİ

1-A-Halk Oylaması: Artvin Batum-Ardahan Kars ve Sonuçta İstanbul'a getiren Halk temsilcileri (15-Ağustos-1918)

B- Batum Milletvekilleri (5-Haziran-1920)

* C- Batumlu Ünlüler

D-Tiflise Davet Batumlu Yerli Halk Temsilcileri' 1913

2-A: GÜRCİSTAN

3-A: ACARİSTAN

16-İlk-Türk-Sovyet ilişkileri

- 17-Gürcistan kuvvetlerinin Batuma işgali
18-Tamm Hükümeti ile Gürcistan Hükümeti arasında Siyasal temaslar Ardahan ile Artvin'in Ana Vatan'a katılması (Kurtuluşu)
19-Batumun işgali
20-Moskova Müahedesi
21-Artvin ve ilçelerinin kurtuluş tarihleri
22-Kurtuluşun bugüne ARTVINİN idari yapısı

4-B: Hıristiyan Ortodoks ATABEKLER - SA-ATABEK YURDU

B: Batum Sancığı, Acara Sancığı, İvane Sancığı

4 Macahele Sancığı, İmerhev Sancığı, Samsat Sancığı

* C: GİLDİR EYALETİ

D: Amasya antlaşması Gürcistanın paylaşılması

E: Atabek yurdunda İslamîyetin yayılması

5-A: 1877-78 Osmanlı Rus Harbi: Ayastafanos-Berlin ve Brest-Litovks antlaşması

6-A: Ruslara bırakılan 3 Sancak (Kars-Ardahan-Batum) idari teşkilat, uyguladığı yöntem, Sosyal ekonomik hayat

7-A: 1. Dünya Savaşı: 1) Sarıkamış hareketi 2) Artvin ve Ardahan'ın alınması: 3) Samsat'ın durumu 4) Ardahan'ın alınması 5- Yanlız Cam ve Sahara üzerinden Ardahan bas-kınına katılanlar 6- Sahara Savaşları

8- Rusların Artvin üzerine taarruzu: 1- Muhacirlik, kaçaklar 2- Açlık 3- Artvinde Rus tahkikat heyeti çalışması

9- 1. Dünya Savaşında Sahil Kesimindeki Savaşlar: 1- Tortum Savaşları 2- Erzurum işbir bayburt Savaşları 3- Erzurum Muharebesi 4- Brest-Litovks antlaşması

10- Mondros Ates kes antlaşması

11- İngiliz işgali 12- Kars İslam Şurası Ardahan ve Büyük

13- Milli Şuralar Cenebi-garbi Kafkas Hükümeti Kars Kongresi

14- Son Osmanlı Mebusan meclisinin Misakı Milliği kabul edisi

15- İngilizlerin Nisan-1920 Artvin Ardahan ve Samsat'ın işgal edilmesi

10

①-A Y

1-1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Sonunda Savaş Tezminatı olarak Rusyaya bırakılan Kars, Ardahan, Batum bölgeleri kırk yıl sonra 3-Mart 1918'de ^{Polonya'nın} imzalanmış Brest-Litovsk antlaşmasıyla anavatanına kavuştu 1918 yılı Haziran ayında ^(plebisit) ^(1940sını bitiren Erkekler) sonuçlarının tutanaklarını bu üç ilde seçilen Halk temsilcileri İstanbul'a götürerek 15-Ağustos-1918'de padişah Vahdettine Sundular üç vilayetin Anavatan Türkiyeye katılması için Çikan Hattı Hümayunla gerçekleşti.

padişah tarafından kabul edilen Halk Temsilcileri

1-Artvinden Maraditli Helvacıoğlu İshak efendi ^{Civanoglu Mehmet Efendi}

2-Ardahandan Hamsioğlu Rasim (Acar) bey **Başkan**

3-Acaradan Hamsioğlu Temur bey (paşa)

4-Mihmandan Nebil buharalı bey

5-Ardanuçtan İsmail ağa

6-Çürüksudan Muftuzade

7-Batum polenez Reliki Şürcü prensi ^{Çavukhaf-Rum Murat} ^{Bunyatof}

8-Oltudan Penekli Asker bey

9-Karstan Sarıkamış-Bozafı Yunus oğun bey

10-Karstan akbabalı Hacıabbasoğlu Kербелай Mehmet

11-Kağızmandan Abiloğlu Yusuf bey ^{bey}

12-Batumdan Tütün fabrikatoru (Rum) Bunyatoglu Murat

13-Kağızmandan İsmail Beyzade Mehmet (Ataman) bey ^{efendi}

14-Oltudan Hamsioğlu Yusuf Ziya bey

15-Batum Halk oylamasının sonuçları

Artvinde oylanan 10831 kişi Türk yönetimi istemiş 11 kişi

Aleyhte oylanmış Artvinin Nüfusu 38922

~~BATUM~~ Nüfusu 35992 i müslümanlar

BATUM: Nüfusu 319928 kişi %80 müslüman 273691

Oylasahibi 87048 Erkek kısımdan 85124 ü

Türk yönetimini tercih etmiştir

Ardahan: oy kullanan 22654 Kısiden 52 kişi erkeyhte

oy kullamas gerisi türk yönetimini istemiş

Kars : 66923 kişilik Nüfustan 65248 i musluman

di Kahir ekseriyeti Türk yönetimini istedi
ve Sancektaki halk Oylarıyla Osmanliya katılması için
evet oyu verdi

Ahıska Türkleri Kıpçak Türklerin torunları

≠ Kraliçe Tomaranın annesi kıpçaktır

GURCISTAN 2-A

X İslam Ansiklopedisinde Bir rus alımı tarafından yazılan
Tiflis maddesindeki 1200 yıllık tarih Başlarına

Göre 758 Hazarlar

1063 Selçuklular

1120 Kıpçaklar

1220 Megollar

1225 Karzensehler

1231 Megollar

1400 Timur

1413 Karakoyunlular

1466 Akkoyunlar

1501 Safeviler

1578 Osmanlılar

1603 Şah Abbas

1723 Osmanlılar

1734 Nadir Şah

1918 Alman Himayesi

1921 Kızıl Ordu İsgal etti Sovyet Rus peyki

1990 Komünist. Sovyet Rejiminin dağılmasıyla

bugünkü Bağımsız Gürcistan Cumhuriyeti

Olmuştur. Tomaranın Kızı Rojudan 1223-1247

Selçuklu Şehzadesiyle evlendi 1223 doğan kızına

Tamara adını Verdi. Selçuklu Sultanı I Alaattin

Keykubattın oğlu Selçuklu Sultanı II İnci Gıyasettin

Kise Sürede
muslaman
oldu. Gürcü
Hatun diye
tanındı.

van histon Tomara

ğ.ğürcistan tarih boyunca Türklenden zarar görmemiştir
merkez halkı Gürcistanın Kaheti bölgesinden gelmiştir

- 1801 Gürcistan Rusların eline geçmiştir

- Laz. gürcü dili Birbitine yakındır.

- Acar ve laz halkı Ruslara karşı Osmanlının yanında
Savaşmıştır 1828-1853 -1877-1878

Eski Çağlarda Roma İmparatorluğuna bağlı

LAZIKA Kralığı Kuzaylıms - Kıpçaklarla savaşmış
musluman topluluk

lazlara gürcüler Cani derken

- Acaronun Ulu aileleri Abasidze ve Hamsigulleridir

Öğün Bayazitte Saray (bulunan İshak paşa
1701-1737 ve oğlu Yusuf paşa 1737-1744)

Ahıska Valiliği yapmışsin. foranlarında

I devre Ardahan Milletvekili. E. mühendis

Osman Server Adabek. Ahıskağı gürcülerden

almak için karşı savaşmış Ulu bin

milli mücadele kahramanıdır

→ Bagratlıların ilk başkenti Ardanuçtur

← Düz horonun hareketleri Sakin ve ağırcaadır.

(Bundan dolayı Düz horona durğun Coruh da denilmekle

beli horonun hareketleri Canlı ve Suralıdır (Bundan

→ dolayı, Coşkun Coruh da denilmektedir)

* Abasidze ve Hamsigullerleri Artvinin

Ardahanın Kurtulmasında büyük Sarfetsmile

Temur paşa Hamsigullerinden olup Hıdıroğlu

GURCİSTAN 2-A

→ Bugün Gürcü ismi Gürcistanda yaşayan bütün insanlar için kullanılmaktadır.

Gürcistanın idaresi Kartvellerin elindedir.

Baskenti Tiflisdır. ~~Ba~~ Kartvel Halkı Hıristiyanlığın Ortodoks mezhebinde dir. Halk kendini

Kartvel olarak tanımlar. Ülkesine Kartvel (Kartlı) anlamına gelen SAKARTVELO demektedir.

Gürcistanda Kartvelerden başka Abazalar,

Lazlar, Megreller, Acarlar, Osetler, Svanlar

Borçalı türleri.

16. yüzyıl başlarında Gürcistan 4 Kırallığı, Ayrıldı

1- KARTLI KIRALLIĞI: Merkezi TIFLİS, Kartlı Kartlar ülkesi demektir. Kartvel, (Gürcü) Sakartvelo, Gürcistanın memleketlerine verdikleri addır.

2- KAHETİ KIRALLIĞI: Gürcistanın doğusunda düz ovalardan oluşmuştur. Kaheti bir gürcü boyu olan Kahetlerden almaktadır. Kırallığın merkezi ZAGEMEDİR.

3- İMERETİ KIRALLIĞI: Baskenti Kutayis

4- SAMSHE KIRALLIĞI: (Sami sikh (üç kale) anlamındadır. Cildir Eyaletinin kurulmasından sonra Cildir eyaleti ~~atık~~ adı kullanılmaktadır. Atabeyliğin baskenti Ahıska'dır. Ardanuçta idari görev yapmıştır.

1- Murgullu İmamzade Edip Dinç (1885-1963)

Kars, Ardahan Batum (Elviye-i Selase) 1877-1878

Osmanlı Rus Savaşıyla Rusların eline geçti Edip bey bu

Esaretin 36 yılında 1914 yılı sonlarında Teskilati-

Mahsusaya bağlı Artvin Türk milislerinin öncülerin-

dendi. 5-Haziran 1920 Batum milletvekili olarak TBMM katılı

1918 yılında Artvin ve Batumun Kurtuluş Anayurdu^{di}

katılmasında 1921 de Batum milletvekili olarak 1 dönem

Büyük Millet Meclisinde ve Kars Antlaşması görüşmelerinde

büyük hizmetleri geçmiştir. Lozan Antlaşmasının maddeleri

mecliste görüşüldüğü sırada mebuslara Misaki-Milliyi

hatırlatan millî bir kahramandır

33 Hanelik bir ailesi vardır

Ticaret ve imtihaklıkla uğraşmıştır

- Sınırlarımız dışında kalan Batum Acara halkı

1919 Aralık ayında Milletvekillerini Secerek Son

Osmanlı Meclisine gönderdikler 28-Ocak 1920 de

toplanan mecliste bes tane de BATUM-ACARA

milletvekili bulunmaktaydı Bu milletvekilleri

şunlardır

2- Hacızade Ahmet Akif (Suner) Bey (1877-1944)

Artvinli Ali Osman efendinin oğludur. medrese

tahsili yapmıştır 5-Haziran-1920 de Batum millet.

vekili olarak T.B.M.M.y sine katıldı. Milli muca.

lede Rus ve Ermenilere karşı savaşı. Ticaretle uğraştı.

3- ALİ RIZA (ACARA) Bey (1879-1969) Yukarı Acara-

nin Cevizli Köyündendir. feyzizade Dursun efendinin

oğludur. Acara ve İstanbul medreselerinde okudu

İslam Cemiyetinde görev aldı 6-Eylül-1920 de

T.B.M.M.sine katıldı. daha sonra Usakta Hakimlik ve Ankarada Avukatlık yaptı mezarı Ankaradadır.

AHMET FEVZİ (ERDEM) Efendi (1885-1974) Savaşçıdır İstanbulda medrese tahsili yaptı. Şavşat müftüsü iken Erzuruma gelen Mustafa Kemalın Talimatıyla Kuvayı-Milliyeye teşkilatını kurdu 5-Haziran-1920 de BATUM milletvekili olarak TBMM sine katıldı Şavşat Bekdiye Başkanlığı ve Coruh ili genel meclisi üyeliği yaptı oğlu Ekrem Sadi Erdem 15. inci dönem ARTVIN milletvekili oldu

HAHOTZADE AHMED NURETTİN EFENDİ: Cürüksulu Hohotzade Mahmut Efendinin oğludur. ilmiye Camiasındandır 5-Haziran 1920 de BATUM milletvekili olarak TBMM sine katılmıştır

MEHMET EDİP (DINC) Bey (1885-1963) Murgulludan medresede okudu Batum-Tiflis Demiryolu inşaatında Muteahhitlik yaptı milli mücadelede Kuvayı Milliyeçi olarak Rus Erminelelere Karşı Savaşta 5-Haziran-1920 de Batum milletvekili olarak TBMM. katıldı Kars Konferansında TBMM. danışmanı olarak görev aldı. Ticaret ve Muteahhitlikle meşgul oldu ARTVIN Belediye Başkanı olan Talat DINC in Babasıdır. Mezarı ARTVIN dedir

— Mondros Mütarekesi Sonrası 24-Aralık-1918 tarihinde İngilizler batumu işgal etti. Batumda Osmanlı yönetimi son buldu 3-A

3-A 1553 yılında Acaristan Osmanlıya katıldı Georgiy Abasidze Müslüman oldu Sancak beyliğine atandı 1877-78 Ruslara verildi 1918 yılında Mehmet Abasidze Acaristan Meclis başkanı oldu 1937 Kursuna dizildi 1991 yılında torunu Aslan Abasidze iktidara geldi Moskova'ya kaçtı.

BREST-LITOVSK Antlaşması (3 Mart-1918)

Rusya ile yapıldı. Kars Ardahan Batum

Türkiye'ye verilmesi kabul edildi. 1627 yılında Osmanlı Topraklarına katılan Acaristanın başşehri olan Batum şehri Osmanlı padişahı Sultan 3 Ahmedin vezirlerinden Hasan paşa tarafından 1704 tarihinde

x3 - A ACARA (ACARISTAN) kurulmuştur.

Gürcistanın batısında Türkiye'nin Kuzeydoğusunda Artvin ve Ardahan illerimizin sınırında yer alan Gürcistan Cumhuriyetine bağlı özerk küçük bir Cumhuriyettir. Merkezi Karadeniz kıyısında Liman şehri olan Batumdur. Yüzölçümü 2900 km² Kuzeyinde Acara dağları ve İmeretiya (Kutays) çukuluğunda Samsat ve Arsiyon dağları ile Türkiye doğusunda Suram dağları ve Ahiska, batısında Karadeniz bulunmaktadır.

Türkiye ile olan kara sınırı 121 km'dir.

Türkiyeden akan Coruh Nehri Acaristanda topraklarında Karadenize dökülür. Acara Çayı Coruha Körüsüne

x denize ulaşır.

y Acaristan Tarihi, İnsanları, Yemyeşil dağları, Suları, Ormanları, denizi ile Kafkasyanın En güzel köşelerindedir.

güçlü kaynakları Tarım, hayvanlık, Ormancılık Turizmdir.

x Kafkasyada Acaristandan daha güzel yer yoktur.

larus Ansiklopedisine göre halkın %40 Acar. %29

gürcü geri kalan Laz-Megrel, Türk, Abaza, Hemsinli.

x Acaristanda yaşayan Müslüman toplumun ismi Acar'dır.

15 yüzyılda Osmanlının fethiyle Müslüman oldular.

x Gürcü dilinin bozuk bir Sivesini muhafaza etmekte.

* Acarların Kuzeyinde bulunan ve başlıca Kasabaları
Jançahut ve Özürgat olan Gurya 1508 den 1878
Yılına Kadar Osmanlı hakimiyetinde kalmıştır.
Osmanlı zamanında Musلمان olan güryalılar
Türkçenin büyük etkisi görülen meshi lehçesiyle konuşur

* Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisinde Acar
kelimesi; kabına sığmayan, güçlü, sağlıklı, kimse için
kullanılan Sıfat; Atak, Atılgan, Cevik korkusuz
becerikli gürbüz gibi anlamlar taşımakta

* ~~g~~ Tiflis yönetimine sahip gürçüler Acara Hal-
kının özerkliğini ve Musلمانlığını kabul ede-
miyorlar.

* Ruslar ve ~~gürçüler~~ Hıristiyan gürçüler Acara halkına
Tatar diyorlar.

* Acara halkı bütün Savaşlarda Osmanlı Tarafın-
da yer almıştır. Savaşlarda yiğitliğiyle ün yapmıştır

* 1508 yılında Yavuz Selim Batum Gurya ve Kutaysı
Osmanlı devletine kattı

* gürnye Kalesi Trahzon eyaleti Batum Sancağı içerisinde
yer almaktadır Nahiye olarak

* 1829 yılında Ruslar Çurüksu ve Acaraya
Saldırdı Acaralı Tuzcuğulu ve Haznedarlığı
kuvvetleri Saldırığı önledi

* Batumda 2 Cami vardı 1-Aziziye Cami Mina-
resi vardı. bugün Cami ortada yok
2-Cami Orta Camidir (miufti Camii) minaresi
yoktu. 1992 de minare yapıldı

* Halkın koyu olan Görcom Camii ic mimarı Un-
ludur Bu Caminin medresesinden elim hocalar
çıkıyordu

Batumlu Unliler

1-C

- Unlu Sair ve yazar Ahmet Hamdi Tanpınar Batumlu Mıracıoğlu Ailesindedir.
- Gazeteci yazar Niyazi Ahmet Banoglu
- Türk Musikisi Bestekar Musegin Sedettin Arel
- Unlu Günesci Sıtkı Acar

BATUMUN ONEMİ

✦ Batum Şehrinin Türk hayatında ayrı bir önem taşı-
maktadır. Uzun yıllar Kafkasya Türklüğünün buluşma
yeri ve İstanbul Kapısı rolünü oynamıştır.

Batumlu Unliler

- Seyhulislam Mirza Mustafa efendi
- Kazasker Mehmet Emin efendi
- Hasan Fehmi paşa (1836-1910 Batum İstanbul)
- Musir Sakir paşa
- Ali Rıza paşa
- Mahmut paşa
- Hasan Fehmi paşa

1836-1910 Batum doğdu İstanbul'da vefat etti

Hacıoğlu Serif mollanın oğludur Selanik, Aydın Halep
Valiliği yapmıştır. birinci meşrutiyette İstanbul'dan
mebus seçildi ikinci dönem meclis Başkanlığı yapmıştır
Hazine ve adalet Bakanlığı yaptı

Celil Acar Hamsioğlu CEMAL PASANININ oğludur

ALİ RIZA PASA (ATABEK ZADE)

1854 Livan'da doğdu 1921 İstanbul'da öldü Harp okulu
mezunlu Yunan, ~~Trebispon~~ Çatalca Balkan Savaşlarına
katıldı Gürcistanın Atabek Hanedanı'ndandı.

Askeriye - Bahriye Nazirliği yapmıştır 1920 yılında
Yıldız Sarayında toplanan Saltanat Şurasında Serv
Antlaşmasının kabulü için çekimser oyu kullanan tek
kişidir. Topculuk hakkında eser yazmıştır

CURUKSULU MAHMUT PASA

1864 Curuksuda doğdu 1931 İstanbul'da öldü
Tavdgiridze Hüseyin beyin oğludur Harb okulu
mezunudur Yunan, Trablusgarp, Balkan Sevas-
larına katıldı. Bahriye ve Bayındırlık Nazirliği
yapılmıştır. Ayan üyeliği yaptı İngilizler tarafından
Maltaya sürüldü

- Ordu
- ✓ Piraziz ileri gelenlerinden Gedik Alizade Ahmet ağa
tepe örendeki 2000 donum arazi
 - ✓ Tirebolu ileri gelenlerinden Tire Alizade Ali ağa Genis
tarlayı Hibe
 - ✓ Tireboluda Uzunlioğlu Ali ağa Ne Kardeşleri Arazi Hibe
arazi - Hazine darzade Ali İbrahim, Osman beyler 10 bin donum
600 donum arazi, 2500 dönüm Calik fatsa Bolaman
Kahak dağı adıyla verilen arazi
 - ✓ Gölköy Ahahsinden Celenkzade Hasan efendi 1000
dönüm arazi

Uygenin Kızılca Kış Koyune Gönye - manadil
| Kurt deresi Koyune Macahel (Kvabutav)
Gayci Koyune Macahel (Mindiyet)
Nuredin Koyu Macahel (Mindiyet) (Kvabutav)
Dizdar Koyune Macahel (Mindiyet)
Zembek Koyune Macahel (Cikunet)
Burunucu mahallesinde Guvaroglu
Kaledibi Koyunde Macahel (Ucheti)

Tokat merkez livane muhacirleri - Ardane

Garcizade Hüseyin fikri pasa Hamidiyeli ? Sorulacak

Amasya Gürcü zadeler (Gürcü Dîrbey

Halil paşa

Hafız Ahmet paşa

Miklat Ahmet paşa

Çarşaf Kızı

9-5-1939

Hidayet

Sinop Beldesi - Erikli'de 50 Hane Batumlu Muhacire
Halim paşa para almada berrigislanis

1 23. Nisan 1920

T.B.M.M. Başkan MEHMET SERİF BEY

SINOP AVDAN KÖYÜNE YERLEŞMİŞTİR

Çarşaf

Yaka köyü 1

Düzbağ 2

Hopa-Kemal Osmanca 3

Alcağaca 4

Dadeti 5

Edilli köyü 6

Sekerpinar 7

Ballar 8

Çaylık 9

Suncuk 10

Kabataç 11

Kenkaya 12

Beci

Beyazlıs Belediyesi

Sosyaba - Ahmede Sorulacak
Himmetoğlu (Karahasanoglu) Hüseyin efendi oğlu
Ahmet Cevdet efendi Adapazarında ilim işgan Şehit
Cevdet hoca olarak tanınır (oğlu Ahmet Cevdet
Simssek

YAZOVA (Kediköy)

- 1- Kurtköy = İzzet Beğlercan - ~~Kurtköy~~ köyü
- 2- Pasaköy İzzet Beğ. Dğordis
- 3- Akköy köyü
- 4- Gökbeyli / Könlüköyü Gürca-İzzet
- 5- Osmaniyeli / Tesvikiye Gürca
- 6- Çalıcı köyü Serser İvergeç
- X 7- Samanlı Köyü Kataphiyeli (fermanoğlu
Molla Hasan oğlu)
- 8- Ahlatlı köyü - Gürca
- 9- Çınarcık köyü
- 10- Üveyiz pınarı
- 11- Armutlu köyü - İzzet - Başett
- 12- Orsöbürün köyü

M. Kemal paşa

- 1- Karapınar. Maradit Kıyat Cennet Akçet KES - M. Kemal
- 2- Kömürün köyü; Mustafa Beğ Çelebi oğlu, Kura

Orhangazi

- 1- Hamzalı Macçhel

GEMLİK

- X Selimiye - Ebrika
- Fezziye - Çöğala

İNĞÖL

Tufekci Konak Tavdgiridze
Sulhiye Tavdgiridze - Abasidze. Diasamize

BANDIRMA

Hamidiye Laz

BALVA

Armutalan - Borcka, Zifuret - Civan

Kavakı - Cedrit / Yenikavak / Koçlu

Maradit Arcvet Mirkivet Ckadvet

Cavusoğlu İbrahim ağa, Ciloğlu, Tansanoğlu

Avcıoğlu, Tiryaki oğlu, Hacıoğlu, Memioğlu

Yamak oğlu, Avcıoğlu

Sahvalıoğlu Dursun

Casi oğlu

3 - Alay 4 - Tabur 2 - Boluk Mihalozzo Arcvet

Casi Süleyman ağa

5 - Boluk Yıldız

Casioğlu Halber ağa

GÖLÇÜK

BURGA

Sirinsuliyeye

Nimetiyeye

Hamaniye

Ahmediye I Maho

Şevketiyeye

Sinetiyeye

İcadiye

Maseneyn

Yeni mahalle (İhsadiye)

Nuzhetiyeye

Ferhadiye

Hamaniye

İtifiye

Cubuklu - Bala

Laz

Şevketiyeye

efraniye (Cpalar)

Selimiye

Mesrumiyeye

Şevketiyeye

Sufiyeye

Cubuklu Osmaniyeye

Ayvaz pınarı

Gemlik

feyziye (Hamaniye)

Şakriye (Kostanel)

Hamidiye (Nigiyeye)

Göç etme 3-Subat 1899 =

3-Subat 1882 - 1884 Uzatılmıy

Kırım Savaşı 1828 - 1847-48. Osmanlı Zamanı
Savaşında

3-A Kafkelerde ilk müslüman pırçkereli

Mihrişah Valide Sultan - Bezm-i Alem Valide Sultan

En büyük köy Kocabistay

1834 Macahel 23 Köy 1145 Hane 3822 Erişik

Cıldır eyaletine bağlı En büyük köy 100 Hane Hertvis

1893 merkezi batım olan Lazistan Sancagına
bağlı bir Nahiyeye olmuştur

Unye Tekiraz beldi Konuklukoyu - Duzce malden ağız

X Kostnas İshviri arduşis Vikav-Sendroji Mahval Comdro

Amesye Tesova Topraklar köyü Macahel
Earsambu Kestane pazarı Macahel Zedveke

Istanbul Başbakanlık Devlet Arşivi defter No: 558

Ankara defter Numarası 197 dir

Ankara Topu Kadastro Arşivi

Mufasssal-ı Defteri İsva-ı Batum - Acarayı Ulyea
Sulre, Ardane



Malaglo, Cirduli, Havre Asute, Sasubel, Asute Eksesi

Sinor Kesme pipina Matreula (Lahana) Pipina

Türk Kurtuluş Savaşında Adı pazur ve İzmekte

O Seferberliğe Çağrılanların dışında 7000 kişi
ponullu olarak Savaşa katılmıştır.

gele gele puyane

gele talagiyani

Erti gogo devhage

kuci talagiyani

X
A

4-A

Sa-Atabago Atabek yurdu adi verildi

Hristiyan Ortodoks Atabekler Hukümeti

1544-1598 1268-1598 Samsat, Ardanuc

Ahıska ardehan - Antvunve Olduda Kuruldu

1514. Celdran Savaşından Sonra Ahıska'nın

fethiyle kurulan eyalet Cildir Vilayeti/Eyaleti

denildi (Ahıska Ardahan, Samsat, Ardanuc Kars Oltu Tokat

Antvun, Borçka Cildir, Nartvan - Anı Nartvan, Pasinler pasol

3-A Acara Batum Curuksu (Kobuleti) 1878 tarihine

Kadar Trabzon Vilayetine bağlı Batum Sanepina

bağlı iken 1921 Moskova-Kars antlaşması

Batum Serbes Liman olmak şartıyla

SS. GuBu. bağlı muhter Acara Cumhuriyeti

verildi

~~1938 de Batumun millileşmesi Serbes Liman~~

~~olma durumuna son verildi~~

0 Çaruk Mavalisc Milli Müfreze Kumandanı

Müezim Osman Nuri - Nüfus memurluğu - Kasımakem Vekili

Müşegin Avni Kabulu

Balıkesir - Gonen Garay Köyleri:

Cınarpinar, Ciftlikalan, Eksidere Güneşi Kochayra

Ömerler, pehlivanhoca

Sağlis Ukan Agemali &

Kuntsur Kuntsur kidiya

tkuen Saveni bicebi popobi

Sakatmesi Sevkvane Cuen gorsimibiya

Ertiviri evkvane

gagma kvana gevkvane

tkuen Saveni bicebi

Sakatmesi Sevkvane

1334-1334/1468 Atabekler yurdu/Kartlı (Merkezi Tiflis olan
Gurustana tabi oldu /30 yıl)

Sajlitavi fiknebi 1479 Sonra Atabek

Vitirepta Viknebi

Megogrobis ertas

Vitomasebdaviknebi

1268 tarihli Ahıska-pasaf ta Kıpçak Soyundan Atabeklerin
bir kola. Beğratlıların eski başkent olan Ardahan kalesini
başkent etmişler

Genikli (Cisg) Cıgışjev Antın Meydanık 18 Köy

Senovak

eskikale

①

1877-78 Savaş Sonrası Berlin Antlaşmasına göre
Musluman günceler isenirse 3 yıl içinde Osmanlı top.
göç edecekler. daha sonra uzatıldı

yarar ~~Sif~~ ve Şifa Sağlar Kralıca Tamara Zamanında
Melvası Ahmet Efendi yöneticisi 1880 yılında olmuş

Nekir meselesi

13 Macahelde ^{Ormanda} yangın çıkmış
X 1972 14 Tem Mustafa Ozoktoy
Refik Yelkenci Kac Nusrat Gül
Ormancı Celil Ozgöl Osman Yetimozlu
- 2018 Sükri Tokin ^{Yarak} oldu ^{Lumanoğlu}

Batum - Ardahan yolu
① 1875 padişah Abdülaziz tarafından 93 Harbi-
1914 Sonra Ruslar tarafına

Önemli olay

Coruh Nehrinde

X 1946 Senesi Ağustos Ayında Borçkadan Maradit (muratlıya) yolcu götüreren Kayık hareket halinde iken Borçkade Mahallesi altında kayık kayaya oturdu. Baska bir Kayık yanasıp yolcuları kurtarmak için g. kayığın yanına yanisti yolcular panik icinde kayığa binmek istedibu esnada kayık alabora oldu yolcular suya düştü Beğlevandan Galip Dayalın Bobası Ali Haydar Dayal. ile Borçkade Tuccar olan Osman Melek'in oğlu melek boğuldu Ali Haydar tenazesı maradit Breznevde bulundu diğeri bulunamadı

(2) 1968 yılında Borçka - Macahel yolu yapilirken Macaheli Mahmut Aydın. Kayadan düşüp oldu O yere Mahmudu Kaya Adı Veril Maral Köy

(3) 1990 yılında Karayollar. yolu açmak için çalışırken Çiğ köptu Savaşlı Çalışan Çiğ'in altında kalarak oldu Yanındaki Gülpaşa acar kurtuldu

(4) 1990 yılında Macahel yola yapilirken dinemit patladı Çalışan Adagül köyünden Hasan gül oldu.

X 17 Nisan 1968 tarihinde Artvin ve ilçelerinde Aşırı yağış olmuş ayrıca karların erimesiyle Coruh Nehri taşmış Coruh kıyısındaki Sırya, Sınkot Murgul Odun ve Tömruk deposu ile Borçka Kereste fabrikasındaki tomrukuz Bıçılmış Keresteleri sel alıp götürmüş Borçka ilçesi Sular altında kalmış Borçka'daki Caddelerde Kayıkla dolmuşlar

Rusya'da Ramanaşlar Hanedanının 1913'teki
300 yıl dönümünü dolayısıyla Tiflise davet edilen
Batum Vilayeti yerli halkını temsilen davet edilen
Şehisler:

- 1- Batumlu: Babinzade Haydar bey
- 2- Maradili: Helvası İsak efendi Subay
- 3- Acaraden: Hamisi oğlu Temur bey
- 4- Acaraden: Cafer Ağa
- 5- Acaraden: Adul ağa
- 6- İmerhevden: Kürdigiş Osman efendi (İmerhev Nahiy'e
muduru)
- 7- Savsattan: Kürdigereli gogof oğlu Sevket bey (Kök
soylardan
Mırga Nahiy'e muduru)
- 8- Savsattan: Coraklı Hacı Şakir efendi (Cengizlerden)
- 9- İmerhevden: Torun efendi
- 10- Savsattan: Aşağı Süley (Koyunlu) Köyünden Azmi Efendi
- 11- Acaraden: Sükrü bey (Savsat Kaymakamı (Nacalığı)
- 12- Savsattan: Verğnal (Karaağac) Köyünden Kerim
oğlu Aslan ağa (Subasılardan) Savsatt
Merkez Nahiy'e muduru (İsteyrinası)

Osmanlı ile Atabekler arasında yakınlaşma
Atabeg L. Keyhusev (1500-1502) döneminde başlamış
Ardanuçta oturan Atabek Mirza Cabuk döneminde
gelişerek devam etti. Yavuz Sultan Selim 1514
Caldıran Seferinde Zahir ve Saman için Mirza
Cibuktan yardım talep etmiş. Yardımı yapılmış
Mirza Cabuk 1516 yılında ölmüş yerine kardeşi
IV. ~~Kerem~~ Kvarkvare (1516-1545) Samshe (Ahıska
atabeyi) oldu. Amcası Manuchar ayaklandı
Osmanlı devleti ~~iki~~ Gürcistan kralı Kiroli
Manuchara İran ile Gürcistan İmereti Kralı
Kvarkvareyi destekliyor. Manuchar basard

X 4-A

Hıristiyan Ortodoks Atabekler Hükümeti
1268-1578 tarihleri arasında Ahıska-Ardahan
Savaşat Ardahan, Artvin Oluđu Kurıldı
Buraya Sa Atabego Atabek yurdu adı
Verildi

1268 tarihinde Ahıska pasofta Kıpçak Soyundan
Atabeklerin bir kolu Bagratlıların eski başkenti
olan Ardahanu kalesini başkent edinmişler

Atabekler yurdu 1334-1463 arasında 130 yıl Kartlı
merkezi tıflis olan Gürcistana tabi oldu.

1479 tarihinden sonra Atabekler Ardahan'dan ayrılmış
İmerhev-Savaşat-macahet diye üç ayrılmış beylikler
olarak yaşamışlar Trabzon Sancağına bağlı kalmış-
lar vergilerini Ödemisler Sonradan Gönje
sancığına bağlı kalmışlar

1477 yılında Sa atabego (Atabek Yurdu) 5 bölgeye
bolundu:

1- merkezi Ahıska olan Ana kol SAMCIKHE (Ahıska-paso;
Kobluyan-Ardahan)

2- merkezi Cildir (Cildir-Ahılketek)

3- merkezi Şavaşat olan (Savaşat-macakhalet)

4- merkezi Ardahan olan Kalarcet (Ardahan-
Artvin-Yusufoeli-Tavusker)

5- merkezi Olu olan (OLTU-TORTUM-KARIMAN)

Atabeklerin Savaşat-macahet Kolu ile İmerhev
Erzurum Beylerbeyi Lala Mustafa pasanın himme-
tiyle 1573 yılında kendi Arzularıyla Müslüman
oldular İslam dinini resmen kabul ettiler

1578 yılında Lâla Mustafa pasanın Ahıskayı feth
ettikten sonra Cildir Eyaleti Adında Cildir

Atabekleri adı ile beylik kuruldu Bu eyale ve beyliğe bağlı (Ahıska-Savset Ardahan posaf Ardahan Artvin Borçka Cildir Oflu, 'Norman-Kars-pasınlar' tortum. anı)

Atabeklere Osmanlı hükümeti Ocaklık-Yurtluk Arazi tahsis edilmiş Atabeklerin eski Kudret ve Nüfusları 1839 tanzimat fermanıyla Zayıflamış Torunlarına Cumhuriyet döneminde Arazi veya para verilerek Resmî görevleri kaldırılmıştır

Ahıska / Cildir Atabekleri Anadolunun en uzun

Ömürlü Türk Beyliği olmuştur Ahıskadan İspire kadar Cildir Atabekleri Osmanlıların yanında Olmuş

Gürcistan Bagratlı Krallığına Karşı koymuştur

Artvinin Vezirköyde 1854 yılında dünyaya gelen Topçu General Ali Rıza paşanın babası Cildir-Ahıska Atabeklerinden Mehmet Medet beyin oğludur

Saltanat Şurasında Sevr Antlaşmasına

Red oyu veren tek Sahistin, Askeri okulları komutanı Harbiye ve Bahriye Nazırlığı

Yapmış Türk-İtalyan Savaşında 1911 yılında Çanakkale Umum Komutanlığı Balkan Savaşında Çatalca Komutanı olarak görevlendirilmiş

Padisah Abdulmecit Damat Ferit paşa Kabinesinde mebusluk yapmış meclis reisi olmuş Mondros

Ates Kes antlaşmasına itiraz etmiştir

1921 yılında Üsküdar'da Kendi evinde Kalp Krizi ile vefat etmiştir

Atabek Sulalesi 2'nci Menucehir-Atabey iken 1579 yılında İslamiyeti kabul etmiş

Cildir Eyaleti Ahıska Valisi Hamisizade Selim Paşa
İsyan etmiş 1814 baskı kesilip idam edilmiş

4-A
fahri Atabey A.P. İst Bel Bşk

3 ncu Yusuf paşadan sonra (1740 tarihinden) Ahıska beylerbeyi ve forunları sadece Ahıska ve çevresinde yöneticilik yapmamışlar Osmanlı devletinin değişik ülke ve şehirlerinde castli görevler üstlenmişler Samsat, mucahel, İmerhev Livane (Artvin) Pert İtek ekrek gibi Sancaklarda Sancakbeyliği yapmışlar paşa rütbesinde olan Cildir/Ahıska atabeyleri

1- Mencehri/mustafa paşa 1578-1614

2- III Baka Sefer paşa 1625-1652

3- Omer paşa 1652-1653 Azledilmiş

4- Rüstem paşa 1653-1662

5- Arslan mehmet paşa 1662-1680

6- Yusuf paşa 1685-1647

7- II Yusuf paşa 1680-1703

8- İshak paşa (Büyük) 1703-1748

9- Hacı Ahmet paşa 1748-1760

10- III Yusuf paşa 1733-1740

11- İbrahim paşa 1767-1767

12- Hasan paşa Gazir Seni 1761-1770

13- Süleyman paşa 1771-1790

14- Sabit mehmet paşa 1797-1810

15- İshak paşa (Küçük) 1790-1792

16 - Serif Mehmet paşa 1823

17 - Ali Rıza paşa 1854 - 1921

18 - Doc Dr. Fehrettin Atabek - İstanbul Belediye Başkanı

13 - General Fahri Atabek 1917 Doğumu

1850 tarihinden itibaren Bizim tanındıklarımız

Artvin ili Savaş ilçesi Vel (Çiritdüzü) Köyünden
Musa Atabek'in oğlu Talat Atabek Ankara Çankaya
Belediyesi Bilgi İşlem Müdürü İktisatçı Uzman
Artvin ili Savaş ilçesi Kayadibi (Tigizir) Köyünden
Meydan oğlu Bahattin Atabek Arkeoloğ Türkiye
Elektrik Kurumu Müdür Uzman ve Danışmanlık
Artvin ili Sunbulu (Sinkot) Köyünden Ahmet oğlu
Ziraat Yüksek Mühendisi Yener Atabek Kardeşi
Genel Cerrah Vasif Atabek

Artvin ile Besepil (Besavur) Köyünden ~~Vasif~~ Astan
Atabek

Artvin Ardahan ilçesinde 1961-1965 Adalet partisi
Artvin Milletvekili Nihat ATA Artvin Vilayeti
hudutları içinde yaşayan ATABEK Sulalesinin torun-
larıdır.

Gürbüz Atabek Ardahan Atabeklerinden Erkekhan ile
Ecevit döneminde "12milyon Emniyet Müdürlüğü
Emniyet Genel Müdürlüğü yapılırsa 1975 yılında
Savaş Kayadibi Köyünden (Tigizir) Mustafa Atabek
Atabek Yargıtay üyesi Kardeşi Vedat Atabek
Bursada Avukatlık yapmıştır.

1971-1975 (1975-1975) 12milyon Emniyet Müdürlüğü

1975-1975 (1975-1975) 12milyon Emniyet Müdürlüğü

1975-1975 (1975-1975) 12milyon Emniyet Müdürlüğü

1975-1975 (1975-1975) 12milyon Emniyet Müdürlüğü

34664153005 4-A
Saifevi
Iran Sahinin desteğiyle Atabeyliği Kvarkvareye verildi.

Atabey Kvarkvare bir yarıdan Osmanlı yanlısı muhaliflerle mücadele ederken İmereti ve Kartli Krallarıyla mücadele etmiş 1522'de Kartli Kralı David Samshe topraklarının bir bölümünü ele geçirdi.

Atabey Kvarkvare 15 Ağustos 1535 yapılan savaşta İmereti Kralı Bagrata esir düştü Samshe'nin büyük kısmı İmereti Kralının denetimine geçti.

Ezurum Beylerbeyi İskender paşa 1551 Ardahanlı Samshe Atabeyi II Keyhüster Vaskentini fethetti sonra Ardahan savaşı fethetti.

İskender paşa Ardanda Hz. Osmanın (644-656) Halifeliği döneminde yaptırılan daha sonra Akkoyunlular tarafından kullanılan eski bir Camii 'Kelin'lerini onartmış buraya bir boyahane ve altmış bir dükkan vakıf yapmış ve Sancak merkezi yapılan Ardancun Çabucak İslamlaşmasını sağlamıştır.

Ardanda Kanuni Sultan Süleyman adına Altın ve gümüş para kesilmiştir.

Ardanda Kurulan Osmanlı Darphanesinde Ardancun Gümüşhane Köyünde çıkarılan gümüş Osmanlı Akçası üzerine Kanununun tahta çıkışı 1520 tarihi yazılıdır.

Lala Mustafa paşa 1578 Senesinde Gürcistan Seferi sırasında Ardancun gümüşhane'deki madenden yararlanmış.

Ardanuc Kılıçla feth edildiği için yerli atabekler
Ocağı yoktur. Sauset İmerhev, Macahel Yusufeli
peterek Kendiğinden Kan dokulmeden Osmanlıya
itaat etmişler buraları Eski Atabeklerin torunlarına
Ocaklık olarak verilmiş beyler 1839 Tanzimat fermanıyla
Nufuzlarını resmen yitirmişler

1551 yılında Osmanlılar ilk Ardanduc Sancağını Kurdular
Ardanduc Nahiyesi 60 köy Tavusker (OLUR) Nahiyesi
Yusuğeli Çakhis Nahiyesi (Oğlar-ersis-Erkinis-Demirkent
Kılıçkaya ile İshak Nahiyesi Ardanduc Sancağına
bağlı idi

1565 yılında Tavusker Nahiyesi Ardahan Sancağına
bağlanmış

Ardanduc Sancağı Erzurum Beylerbeyliğinden ayrılmış
Çıldır Beylerbeyliğine 1580 yılında katılmış

X

4-B

Livane Sancağı 16. yüzyılda Yusufeli ve Artvin
mitikasın genel adı olarak tanımlanmakta idi

Ardanducun 1551 yılında feth edilmesinden sonra
Livanelinin atabekli beyler Osmanlı hakimiyetini
tanımak zorunda kalmışlardır

1566 yılında Livane Sancağının Merkez pert-
Ekrek Kalesinin yakınında Yusufeli Bostancı
köyü ~~Udav~~ (Udav) köyündeki harap bir
Kalede idi

1557 yılında Livane beyi Zuzende musluman
olmuş

Livane ve pert-Ekrek Sancakları ayrı ayrı
Sancak olmuş

1582 tarihinde Livane Sancağı Erzurum

edildiği için yerli atabekler
İmerhev, Macahel, Yusufeli
San dokümeden Osmanlıya
Eski Atabeklerin torunlarına
beyler 1839 Tanzimat fermanıyla
itirak ettiler

- ilk Ardahan Sancağını Kurdular
Favusker (OLUR) Nahiyesi
(Doğdu-erisi-Erlüni-Demirkeci)
Nahiyesi Ardahan Sancağına

Nahiyesi Ardahan Sancağına

1609 yılında Beylerbeyliğinden ayrılmış
1609 yılında katılmış

17 Eylülde Yusufeli ve Artvin
tarafından tahkimatında idi
1609 yılında feth edilmesinden sonra
1609 yılında Osmanlı hakimiyetini
1609 yılında almışlardır
1609 yılında Sancağının Merkezi Pert-
1609 yılında nede Yusufeli Bostancı
1609 yılında içindeki herap bir

Beyi Zazende Müslüman

Sancağları ayrı ayrı

1609 yılında Sancağı Erzurum

Beylerbeyinden ayrılarak Cildir Beylerbeyliğine
bağlandı.

Y 4-B

Macahel İmerhev Savaş Sancağları

Osmanlı devletine gönüllü olarak katılıp İslam dinini
Kabul eden ilk Sancağbeyleridir

Lağves lakaplı Ahmet bey Macahel Sancağbeyidir
diğer iki kardeşinden biri Yusebid (Mehmet Savaş
Sancağının sancağbeyidir diğer kardeşi Mahmut
bey İmerhev Sancağının Sancağbeyidir

1568-1585 yılleri arasında Savaş ve İmerhev
Sancağları Erzurum beylerbeyliğine bağlı

Savaş Sancağ beyliğine Savaş Nahiyesinden

34 köy İmerhev Nahiyesinden 2 köy Ardahan'dan

Samsar bağlı

İmerhev Sancağ beyliğine İmerhevden 24 köy Savaş

4 köy köyüdür

1609 yılında Savaş Sancağı Cildir beylerbeyliğine

1631-1632 yılında Erzurum Beylerbeyliğine bağlıdır

17 Eylülde Sancağında Savaş İmerhev Sancağları

Cildir eyaletine bağlı Savaş ve İmerhev Sancağları

1839 yılında ilan edilen Tanzimat fermanı ile Sancağ

beyleri resmi görevlerini yitirdiler

X MACAHEL sancağı: 4-B

Sancağ beyi Lağves Ahmed bey Macahel Nahiyesinden

19 köy Savaştan 9 köy Livane Nahiyesinden 4 köy

irsa. Kuvayrhan, Artvin Kondavura sahiptir

Macahel 1550 yılında Trabzon Sancağ beyi Mustafa paşa

tarafından fethedildi. 1576 tarihinde Erzurum'a bağlı

1609 yılında Cildir beylerbeyliğine bağlı

Not: 1479

X 4-B

Arava Sancağı 1555 yılında Osmanlı İmparatorluğunu fethettiği Mehmet Bey 1564-1566 yıllarında Sancak beyidir

Arava İliya 80 köy Arava Sufia 35 köyden oluşmaktadır 1603 yılında Cildir Beylerbeyliğine bağlı idi

X

Batum Sancağı 4-B

14. 15. yüzyılda Batum ve civarı Guryalilerin idaresine geçmiştir melik Kahaber zamanında 1545 yılında Batum ve civarı Osmanlı idaresine geçmiştir. Batum meskün bir yer olmadığından Gönje kalesinde kullanıldı

Trabzon Sancak beyi Biyikli Mehmed paşa oğlu Mustafa paşa 1545-1549 tarihinde Gönje Kalesini tamir ettirmiş

Batum Sancak beyleri Gönje Kalesinde otururdu bunlara aynı zamanda Gönje Sancakbeyleride deniyordu 1565-1566 Arhava Atina Nahiyeleri Gönje Bağlı

Batum 1578 den sonra Erzurum Beylerbeyliğinden ayrılarak müstakil beylerbeylik olmuştur, pati Sancağı Batum Beylerbeyliğine bağlanmıştır

Atina (pazar) doğusundan Coruh ağına kadar yerleri Trabzon Sancak beyi Yavuz Sultan Selim fethetmiştir


Conet denilen Lazlık-Hemşin bölgesi Gürel Bey'den alınmıştır Gönje Sancağına Arhava Borçka Hopa ve 35 köy Nahiyeyi Laz bölgesi bağlı

55	30	
30	15	
20	15	
20	15	165
20	15	30
20	15	255
165	90	

4-D

Amasya Antlaşması BURCISTANIN PAYZASILMASI
Osmanlı Devleti ile İran arasında elli yıl süren
savaş 29. Mayıs 1555 imzılan Amasya Antlaşması
ile son bulmuş Antlaşmaya göre Burcistan iki
devlet arasında paylaşılmış İmeret, Semeproto
Guria ve Batı Samshe Osmanlı Devletine.

Rartlı, Kaheti ve Doğu Samshe İrana bırakılmış

Ardeşan ile Şavset Çevresi Osmanlılara kaldı. 

1555 yılında Ardeşan Kalesinin Yeprime bostanını

1556 yılında tamamlanmış

1562 yılında Şavset beyi İsmail'in ölmesi iki kardeşi
de Lala Mustafa Paşa Erzurum beykerbeyi iken 1562 yılında
müslüman olmuş Mehmed, Ahmed, Mahmud adlarını almışlar
Ahmed Macahe Sancağ beyi, Mahmud İmerhev Sancağ
beyi, Mehmed Sancağ beyi olmuştur

Ahrıska Türükleri paşası Ardeşan Artvin, Ardeşan ve

Şavset Boreka Yusufel Yortum Narman ettü Olun
halkı aynı Kökündü

4-E

ATABEK YURKUNDA ISLAMIYETİN YAYILMASI

Osmanlılar Samshe'de 1579'da Cildir Beylerbeyi
İçini Kurmuş Şavset İvane Macahe yukarı
acara (Hulo) Sancağları buraya bağlanmış
Osmanlı Hakimiyetini kabul edenler kendi istekleriyle
İslamiyeti kabul etmişler Atabey II Keyhüsrev'in
Küçükoglu III Bekâ 1625 yılında resmen İslam
dini kabul etmiş Arkasından Samshe İslamlaşmış
Coruh Boylarındaki Ortodoks Kıpçak Atabekleri
Bagrattlılardan kalma kilise ve manastırları

Korumuslar ayrıca kilise yapmışlar Savaş
Çirit düzü ve Köprülü Köylerinde kilise yapmışlar
daha sonra Osmanlı kiliseleri Camiye çevirmiştir
Osmanlı Hakimiyetine girer yerlerde Halkın isteğiyle
Cami ve medreseler yapıldı, Ardahan'da İskender
paşa Camii ve medresesi Aydın köyü Camii Aydın
ve Güleş köyü medreseleri Savaş Köprülü Köyde
Zor Tana (Mustafa bey) Camii Borçka Muratlı
Camii Savaşta Cevizli Batıklı erikli, Meydanlık
Tepe köy köprülü ve Soğutlu medreseleri yapılmış
Ardanvide merkez Konaklı, ve Kavak medreseleri
Osmanlı yükselme döneminde doğu Karadeniz ve
Kuzey doğu Anadolu'daki yöre halkı Artvinli
dahil Müslüman olup Hanefi mezhebindedir

4-C

X ÇILDIR EYALETİNİN KURULMASI

1578 yılında Erzurum Beylerbeyi Lala Mustafa
paşa Ahıska ve Ahılkelek bölgelerini Osmanlı
Devletine bağladı ve merkezi Ahıska olan
Çildir Eyaletini kurdu / Temmuz 1579

Atabek Manuchar (Mustafa paşa) Çildir
Eyaletinin ilk Beylerbeyi oldu. Kardeşi
Kvarkvare ile birlikte yönettiler

Çildir Eyaletine İmerhev pettekreki (Yusufoğlu)
Ardahan Sencakları bağlandı 1582 de Livane
Sancağı Çildir Eyaletine bağlandı

X 1610 yılında Çildir Eyaleti Ahıska/Çildir merkez
Sancağından başka 13 sancağından ibaretti

1 - Ardahan Sancağı	4 - Məcəhəl Sancağı
2 - Posof "	5 - Savaş "
3 - Acora "	6 - Ardənuc "

- | | |
|---------------------------|-------------------|
| 7. Livane Sancağı | 10. penek Sancağı |
| 8. pert-Egrek (Yusufoğlu) | 11. Hartus " |
| 9. Oltu Sancağı " | 12. Cecerek " |
| 13. İmerhev " | |

X 1818 yılında Ahıska Eyaleti (Cildir) 17 Sancağı-
Tan İbaretti

- | | |
|--------------------------|----------------------------------|
| 1. Satsat/Savsat Sancağı | 10. Kiskim ve pert-egrek Sancağı |
| 2. İmerhev " | 11. penek " |
| 3. Mecchel " | 12. Oltu " |
| 4. Acara-i Ulya " | 13. Tavusker " |
| 5. Acara-i Süfla " | 14. Narman " |
| 6. Ardahan " | 15. Göle " |
| 7. Livane " | 16. Cildir (Ahıska Merkezi) " |
| 8. Ardahan " | 17. Hartus Sancağı |
| 9. Ahilkelek " | |

X 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı, Savaşında Ahıska Ahilkelek elimizden çıktı Edirne Antlaşması ile Ahıska elimizden çıkınca ^{Erzurum Eyaletine bağlı} Cildir sancağı kuruldu merkezi Oltu oldu Arvin-Ardanuç Savaş, İmerhev Cildir Sancağına bağlı kaldı Borcka Hopa Arhavi Trabzon eyaletine bağlı merkezi Batum Sancağı içinde kaldı Batum Sancağına Acara

1878 Erzurum Vilayeti Kuruldu; ~~Oltu~~ merkez

- | | |
|-------------------------|----------------------------------|
| 1. Oltu (merkez Kazası) | Narman, penek, Tavusker Nahiyesi |
| 2. Ardahan Kazası | Göle, Cildir ve posof Nahiyeleri |
| 3. Ardahan Kazası | Savsat Nahiyesi ile birlikte |

↓ Yukarı-Asağı Mecchel, Heba (Karsıköy) Nahiyesi, Günye Nahiyesi ve Arhavi Nahiyesi Hopa Kazası Livane Kazası Batum Sancağına bağlandı Batum Sancağı Trabzon eyaletine bağlı kaldı

1867 yılında Atina (pazar) Hemsin Kazaları Nahiye oldu Gönne ve Hopa Nahiyeleri ile birlikte Arhavi Kazasına bağlandı

1870 yılında Hopa ve ATINA (PAZAR) Kaza oldu Arhavi Nahiye oldu Hopa Kazasına bağlandı.

1871 yılında Erzurum Vilayeti Teskil edildi

1871 yılında Hopa ve İvane Kaşabalarında belediye teşkilatı kuruldu

Arhavi'de Bakircılık ve kuyumculuk yapılıyor Sermaşıkta İskele yapılıyordu.

1869 yılında Lazistan Sancağına bağlı İvane Kazasında 308 Ermeni 1261 Katolik Erkek Nüfus

yaşıyordu 16373 İslam yaşıyordu Hopa Kazasında 4496/1500 Arhavi Kazasında 6521 Erkek Nüfus yaşıyordu İvane (Artvin) Kazasında 1 Ermeni 4 Katolik Okulu 4 Kilitse 4 10 müderris 7 ilmiye medresesi 115 Cami 18 mescid

Arhavi Kazasında 44 İslam Okulu 3 ilmiye medresesi 55 Cami 10 mescid Vardı 3 Rum Kilitesi

Hopa Kazasında 27 İslam Okulu 27 müderris 25 Cami 17 mescid Vardı

1870 yılında İvane Kazasında 309 Dükkan 8 fırın 1 medrese 1 Hamam 1 telgrafhane 8 kahvehane

Hopa Kazasında 74 Dükkan 4 fırın 1 Hamam 5 Kahvehane

Arhavi Kazasında 111 Dükkan 1 fırın 1 Kahvehane

1873 yılında Çıldır Sancağına bağlı Ardanuc Kazasında 5213 Müslüman 549 Hıristiyan Erkek

Nüfus Samsat Kazasında 5801 Müslüman 647 Hıristiyan Erkek Nüfus Vardı

Ardanuc Kazasında 35 Cami 30 medrese 4 Kilitse

1 Hamam 112 dükkan 33 islam ^{ilk} okulu 4 Hristiyan
ilkokulu vardı

Savsat kazasında 20 madrese 17 islam ilkökulu
3 Hristiyan ilkökulu vardı

1873 yılında Trabzon Vilayetine merkezi Batum
olan Lazistan Sancağına Livane kazası Aeba
Klaskun Nahiyetini bağlıdır

Hopa Kaymakamlığına Arhavi ve gönye Nahi-
yeleri bağlıdır

1873 yılında 26 köy Macahel Nahiyesi, Livane
Kazası 58 köy 15972 Erkek Nüfus

Hopa Kazası 23 köy 4496 Erkek Nüfus, Arhavi
Nahiyesi 34 köy 6643 Erkek Nüfus yaşamakta

1877 yılında Trabzon Vilayeti Merkezi Batum
olan Lazistan Sancağına bağlı Alara Kay-
makamlığına bağlı Macahel Nahiyesinde

26 köyde 3550 Erkek Nüfus

Livane Kaymakamlığında 88 köy 16016 Erkek

Nüfus Hopa Kazasında 21 köy 3774 Erkek
Nüfus

Hopaya bağlı Arhavi Nahiyesinde 40 köy
7304 Erkek Nüfus yaşamakta

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında Osmanlı devleti
yenilince 3-mart-1878 Tarihinde imzalanen

Berlin Antlaşması ile Kars, Ardahan Batum Rusyaya
verildi. Lazistan Sancağının merkezi Rize oldu

1881 yılında kesinti Hopa Kazası ile Arhavi-
Nahiyesi & merkezi Rize olan Lazistan

Sancağına bağlandı.

Dede bey 23. mayıs-1877 tarihinde Ardahan Kaymakamlığına tayin edildi.

5-A X

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı (93-Harbi)

1- Batı Cephesi: Osmanlı Ordusunun başında plavne Kalkaman Gazi Osman paşa 10. Aralık 1877 Sofyaya çekilmek zorunda kaldı. 23. Ocak 1878 günü Ruslar İstanbuldaki Gesilköye dayanmıştı. 3. Mart 1878 günü Ayastefanos (Gesilköy) Mütahedesi imzalandı.

2- Anadolu (Kafkas) Cephesi

Baskomutan Müşir ~~hakkında~~ Ahmed Mukhtar paşa
Müşir Dervis paşa Batumba Kolordu komutanı
Kaista Hüseyin Hilmi paşa. Ardahan'da Örgeneral
Kasap Hüseyin Sabri paşa Komutan Bulunuyordu.
Erzurum Kalesi Erzurum Valisi Müşir Kurd İsmail
paşa Komutasına verilmiştir.

Ruslar 28 Nisan 1877 Kars Kalesine Kusatı.

30 Nisan 1877 Bayezit işgal edildi.

8. mayıs-1877 Ruslar Karpazmanı işgal etti.

a) Ardahan Savaşı

15. mayıs-1887 1750 Türk askeri şehit olmuş

Mirliva Ali paşa ve 1000 asker esir olmuş

Örgeneral Kasap Hüseyin Sabri paşa kalan

kuvetlerle ardahanca gelmiştir. Ardahan

b) Ardanuçta Dede beyin Kaymakamlığı

Asakiri muavene (yardımcı kuvvetler) toplanması

ması

23. mayıs-1887 Kipri Kaymakamı Dede bey

Ardanuç Kaymakamlığına Atandı.

c) 18. Kasım 1877 Ruslar Karsı aldı

d) 31. Ocak - 1878 punk Musin Kurt İsmaili
Halkı pasaportla Etilim Ruslara
teslim etti

X
Ayastefanos ve Berlin Antlaşmaları
3 Mart 1878 imzalanan Antlaşma Sonuç
Rusya'ya 7 milyon 410 milyon Ruble savaş
taaminiati sonucu Kars-Ardahan Batumun ~~İstisnası~~
~~İstisnası~~ Doğu Beyazıt Rusya'ya verilmesi
Kararı İstisna idi Rusya'ya bırakılan yerlerdeki
Halk 3 yıl içinde mallarını satmak ve göç etme
Hakkı tanındı göç etmeyen Halk (Ahalı)

Rus Uyruğuna alınacaktı X
Berlin Antlaşması 13 Temmuz 1878 imzalandı

Ayastefanos antlaşmasının bazı maddeleri
değiştirildi Rusya'ya bırakılan Etiliyeyi
Selase (Üç liva Kars Ardahan Batum)
ile Batum soncağı içinde olan Artvin-Savaşat
Ardanuc, Boreka Hopanin Kemalpaşa Rus-
yaya bırakıldı. Türk Rus Sınırı Mele ve
Oruelu (Oruk) Asağı maden (Hod) olarak
belirlendi.

Ruslara bırakılan Doğu Beyazıt Geri alındı

Carlık yıkılınca Kirk yıl sonra Ruslarla
imzalanan 3 Mart 1918 Brest-Litovsk
Antlaşması ile Kars-Ardahan Batum Üç
Sancak geri alındı.

- 1- Yukarı Acara Hulo Halkından Hamşizde
İsa, Temur ve Cemal Kardeşler
BİRİNCİ DÜNYE HARBI VE SONRASI
İNGİLİZ-RUS ERMENİLERE KARŞI GÜRCÜLERİN
MÜCADELE ETMİŞLER
- 2- Ahıska Atabek Oğullarından Server bey
(atabek) Ermenilere ve sonraki işgallere
karşı mücadele etmiştir
- 3- Batumlu müderris İbrahim efendi dini
ve milli duygularıyla Halkı uyandı tutmuştur

E-A

RUSLARA BIRAKILAN UL SANCAK KARS-ARDAHAN

BATUM DAKI İDARE İ TESKİLATI

KARS VE BATUM TIFLİS UMUMİ VALİLİĞİNE BAĞLI

Askeri Valilik Halinde idare edilmiş

Ardahan Olta Kaza Göle Cildir pasof Nahiyeler

Karsa bağlı

Artvin (Livane) ve Ardahan Kaza Sarıot, Borçka

Nahiyeleri Batuma Bağlı Sonradan Sarıot

Kaza Olmuş

Kazaları Albay Fırtınasında Nacalıklar idare ediyordu

(Nahiyeleri İstaryınolar idare ediyordu halk tarafından

Artvin Nacalığına Gürcülerdendir Artvin Nacalığı

Kutayisli Abasidze 17 yıl kalmış 1895 de

Vezirköyde Emin Ağa tarafından Kursunla öldürül

muş Ondan sonra Gürcü Dakanidze 1914 yılına

kadar Nacalık Olmuş ondan sonra 1918 yılında

Berst İtousk Antiasmasına kadar Gürcü

beylerinden Landiya Artvin Nacalığı idi

Ardanuçun Son Nacalığı Kel lakaplı Karaphet

Kars ve Batum Oblast denilen Askeri Vilayet yapmışlar
Tüm general Rütbesinde Askeri Vali tayın etmişler Tiflis
umumî valiliğine bağlamış
İdi Ardahan bes İstorsina (Nahiye) Vardı

1-Samusgar 2-Aravet (torbalı Karsniya) 3-Merkez
Kale 4-Bulanik 5-Harkbası

Artive bağlı Sirya (Zeytinlik) İstorsina (Nahiye) idi

Savsette merkez mirye, İmerhev İstorsina (Nahiyeleri)

6-A RUSLARIN ÜÇ SANCAKTA (Kars-Ardahan-Batum)

X UYGULADIĞI YÖNTEM

Çarlık Rusya idaresinde ^{Birlikte} üç sancak ile Artvin-Ardahan
Savset, Borcka halkına uyguladılar

genel Siyasetleri

1- Yerli müslüman Türk ahaliyi Ruslaştırma Uyaştır-
ma e'simile etmek

2- Türkleri kendi yerlerinde azınlığa düşürmek
icin yurutulen Uygulamalar göce zorlamak sürgün
etmek

3- Yerli Halktan ileri gelenleri memnun etmek için
memuriyet ve ünvan vermek

Yerli Ahaliye Kendi Silahı ve Atıyla Maası
jandarma (Strajnik) ile Abesik (orman
muhafaza memuru) görevi veriliyordu.

ayrica birkaç köyden oluşan Klava (Baş
muhtarlık) görevi yerli halka veriliyordu
Köylerde muhtarlar görev yapıyordu

6-A Ruslara Birakılan ÜÇ SANCAK (Batum-Kars

X Ardahan) da Sosyal ve Ekonomik hayat

1- Halkın elindeki toprak Gazonni (devlet malı) sayıldı

2- Göç eden Halk tapulu arazilerini hic kimseye
Sataamadı, isletme hakkını kimseye veremedi

Bu topraklari Ermeni ve Rumlara dağıttılar

3- Ruslar Savset Soğutlu ve Balıklı Köyünde okul

Acemiler Rus Dili Okutulmuş Batıkıda acilen okula ilgi olmaması bir yıl sonra kapanmış Sağıtlu'daki okul 1918 yılına kadar devam etmiş

Ardanuc Adakalede Rus okulu açılmış bu okullarda Din dersi için birer tane Türk hocası görevlendirilmiş. Ayrıca Türk halkının ileri gelenlerin çocuklarını iskola adı verilen Rus okulunda okuturlardı.

Türklerin çocukları için ilköğretim mecburiyeti yoktu. Halk gizlice çocuklarını İstanbula Erzuruma gönderiyorlardı. Yerli halk Camilerde medreselere çocuklarını okutuyordu Ermenilerin Ardanuc'ta adakalede Okulları mevcuttu.

Ruslar Türkiyeden Kur'anı Kerim dışındaki her türlü gazete kitap getirilmesini yasakladılar.

İsgal döneminde Savaş Sağıtlu medresesi ile Ardanuc Adakaledeki İskenderpaşa Medresesi faaliyetini sürdürmüş forbalı köyünden ~~...~~ müderris

Sarı Mehmed Hafız ile Ardanuc kadısı Mehmed ^{Remzi} efendi (Cağal) ders verirdi

Savaş Sattel (Sağıtlu) medresesinin müderrisliğine Savaşın ileri gelenlerinden Hamsioğlu Nuri bey tarafından Kucen (Kocabey) köyünden Mehmed Recai efendisi getirildi

Hamsioğlu Nuri bey Vatan Sever bölge halkını göc etmesini önlemis gençlerin bilgilive kültürlü yetişmesi için Eğitime önem vermiştir

4 - Din ve Eğitim
Ruslar din işlerinde halkı serbes bırakmış izin almak suretiyle mollalar kursu açabiliyorlardı

Yerli Halk Salve Coka başlarında fes, Sarık veya Korbalak takardı. Kadınlar içlik üzerine

Üçerlek başlarına Tulbent yazma önterlerdi Ayrıca başlarına
Touseli adı verilen kalınca örtüğü önterlerdi

5-Askerlik durumu

Rusya Kendine halka Sevdirmek ~~Kendine~~ Halkı
kendine isindirmek gayesiyle Türk halkı 50
yıl askere alınmıyacak şekilde Kanun Çikareti
Askerlik Sırası gelenler yılda 115 ruble vergi
ödeyecekti gayekni Türk halkını Askerden soğutmak

6- Nüfus durumu

1917 yılında yapılan Rus istatistiklerine göre
Batım Ahıska Artvin, Ardahan Samsat Ardahan
Kars Kağızman İçdim Oltu ve Senkaya da
ki Nüfus durumu

a- Müslüman Türk	700.000
b) Ermeni (en fazla Arpaçay Aras boyunda)	200.000
c) Rum (Muhacir)	40.000
d) Rus (göçmen asker-memur)	30.000
e) Diğer	15.000

TOPLAM : 985.000

7- Vergiler :

Vergileri köy muhtar toplan Rus idaresine teslim
edendi. Üç cesit Vergi alınlardı

1- Emlak esir ve arazi maktu Vergisi

2- Mazeri f Vergisi

3- Askerlik Vergisi

Toprak köy adına verilir muhtar bolustunun
Bağ bahçe yapana Otoprak mülk olarak
verilirdi bolusturmeye girmezdi

8- Ticaret ve Sanat

Artvin Ardahan ve Samsatta yerleşen Ermeniler

fakir iken kısa zamanda ağa olmuş bütün
Demircilik, Ayakkabıcılık, bakımcılık, Terzilik sanatlarını
yapmışlar yerli halkın sanat öğrenmesini
engellemişler ayrıca yerli halkı bozlandırmış
Verimli sulak arazilerine el koymuşlar Ticareti
ellerinde tutmuşlar

7-A

1. ACİ DÜNYA SAVAŞI

29-30 Ekim 1914 tarihinde 2 Alman gemisi Göben
(yavuz) ile Breslav (midilli) Adli gemileri Rusların
~~deniz~~ Karadenizdeki Sivastopol, Odessa Novoross
sijsk Şehirlerini topa fırlatmış Bunun üzerine
Ruslar Osmanlı devletine savaş açtı

1-Kasım 1914 Ruslar poğubeyazı'ya saldırdı
pasinlere değin ilerlemeye başladı Kafkas
Cephesi açıldı

Artvinde Türk Rus Savaşı melo Hudut
taburu yüzbaşı İsmail Hakkı bey komutasında
Selalet mezarındaki Rus Birliğine saldırı-
masıyla başladı.

Bizim Hudut Birliklerimiz Savaş başlamadan
önce melo, İshan Sarıgöl, Hud' Hopa, Arhavi.
de Birer ikiser bölüğe Olusan Hudut
taburları vardı.

1. SARIKAMIS HAREKATI

21-Aralık 2014 tarihinde başlamış
Enver paşa komutasında 25 gün
devam eden Alibükler dağlarında
60 bin askerimiz donarak şehit

olmuş düşman mağlup edilememiştir.
başarısızla sonuçlanmış

2- ARTVIN VE ARDAHAN ALINMASI

Melo (Serikbudak) Türk Taburu Yüzbaşı İsmail Hakkı bey Komutasında Yüzbaşı Bekir bey ile Ustejmen Suphi bey ile Birlik Taaruzca peçtisen Sırga Onca Sonra Artvindeki düşman birliklerini bozguna uğrattılar

Ayrıca Hod Hurdut barından bir bölük ile Hamşioğlu Süleyman efendi idaresindeki Hod Cetesi Ardahan Kalesini teslim aldı ayrıca Sürmene Cedesi ile Ardahan Kalesine Ulaştı Rus Birlikleri Bölgeden çekildi

Alman topçu binbası Şangir ve İstanbullu Yüzbaşı Halid bey kuvvetleri Arhavi üzerinden Murguldaki Düşman kuvvetleri ile savaşmaya başladı

3- Savaşta Durum

Ardahanın alınmasından sonra Kerkar Rus Nacalığı (Kaymakamı) Ivanov kendi jandarmalarıyla birlikte Ardahanı Kaptı

Hamşioğlu Necip bey (Acar) Hükümet Komandis kontrol altına aldı

Bir hafta sonra 30 kişilik Hod Cetesi Savaşta geldi - Savaşatılar Coşku ile karşıladı. Cete Savaşatı kontrol altına aldı Ardahandan Ermeni gönüllüleri Savaşatı Basacakları Haberi üzerine

Savaşatın (Satıl) istarsınası Gürnatel (Susu2) köyünden Yusuf bey halka öncelikle ederek

Karaköyden, Kırzeli Köylerinden 30 kişi ile 1914 yılının Kasım Ayının Birinci haftasında Saharada toplandı

Ardahan Değirmenli Köyde Oturan Hamsioğlu Celal bey Yusuf beğe haber yolladı Ermeniler gelirse Saharadan Asağı Değirmenin Sunun Üzerine Yerli Halk (Sağaltı, Elmali, Yavuzköy, Kowbey, Armutlu Köylerinden 300 kadar Savaşçı, Sağara geçtikinde toplandı

Ayrıca Atabekoğlu fuat bey Saharadaki kuvvetlerine yardıma başlamış

Yusufoğlu Molla Saif bey 200 kadar gönüllü ile Savaş Sahara geçtikinde Belenak Katıldı

10 gün Sonra Mürtelep Teskilatı mahsus alay. İstanbul Cetesı Komandanı Yakup Cemil bey, Yurubasi Halit Bey (pasa) Resmi asker Sa ve "İstanbul Cetesı" savaşta geldiler bunları gören halk gönüllü sayısız artırdı. bu gönüllülerin bir kısmı Hamsioğlu

Ramiz beyin emrine verildi 26. Aralık 1914

butun kuvvetler toplanıp Saharadan Ardahan üzerine yürüyüşe geçtiler

8 Teskilatı mahsus isimli Alay Komutanı Yakup Cemil bey tabur komutanı Halit bey (deli Halit pasa) 2

8 inci Alay Komutanı Alman Subay Stange bey Komutasındaki birlik yalnız Cami Üzerinden Ardahana gitmek üzere harekete geçti

4- ARDAHANIN ALINMASI

8 Alayla birlikte Artvin-Sinkollu Kadir Ağa topladığı gönüllülerle birlikte Ardahan yanlız cam üzerinden Ardahana yurudu

27. Aralık 1914 Sarzep Köyünde toplanan Yakup Cemil bey ve Halit bey kuvvetleri gönüllü Kubretler Ardahana taruz etti

Aynı gün Cincirov köyünde toplanan 8inci Alay birlikleri ile Ra Dikman kuvvetleri arasında çatışma olmuş çok sayıda şehit olmuş Stange bey kuvvetleriyle Ardahana girmiş

29. Aralık 1914 Yakup Cemil bey kuvvetleri ile Hamsioğlu Ramiz bey ile Sausatlı gönüllüler Ardaha taruz etmiş Ardahana girmişler

Ruslar Şehri Atase vermiş Şehri terk etmişler

4 Ocak 1915 Gece yarısı Sibir-Kazak Rus Çugayı Baskın düzenlemiş Şehre girmiş Savaş devam

etmiş. Artvin gönüllü kuvvet başı Kadir Ağa şehit olmuş Yeğeni Ahmed Ağa Ruslara Esir olmuş Batıma götürüp idam etmişler. Kuvvetlerimiz

yenilmiş perisan olmuş şehri terk ederek geri

çekilmişler Bu savaşta Artvinli Kadir Ağa, Artvin

Ömana köyünden Kamışoğlu Ahmet Ağa, Cil Hüseyin

oğlu Ahmet Ağa şehit olmuş. Kamışoğlu Ahmet Ağanın

oğlu Hüsnü bey ile Artvinden Cumuroğlu Mustafa Ağa

Sausatlı, Hamsioğlu Ramiz bey ve mahiyetinden 6 kişi

yaralanmıştır. Ayrıca Sausat yerleşik köyden Davutoğlu

Tufan Kocabey köyünden Kucuk ağaçlılardan Süleyman

Ağa yaralanmıştır

Türk birlikleri Sahara üzerinden Sausata bir kısım

Yanlız Cam Üzerinden Ardahanca çekildi

5- Bilbilan Yanlız cam Üzerinden Ardahan Baskınına Katılanlar :

- 1- Binbasi Stangebey 8 Alay Komutanı
- 2- Bahçeddin Sakin bey Teşkilatı mahsus alayı 1 taburu Komutanı
- 3- Cihuseyin oğlu Sirkot (Sumbullu) Köyünden Kadı ağa
1915 Ocak ayında Ardahanda şehit oldu 1000 kişiden oluşan gönüllü müfessir olan Artvin ve Ardahanlılar Komutanı
- 4- Ahmed ağa Sirkot (Sumbullu) Köyünden Kadı ağasının kardeşi
Şirin oğlu Ardahanda yaralandı Ruslar Batuma götürdü
Vatan haini saydılar idam ettiler.
- 5- Artvin merkezden Coşkun oğlu Arslan bey
- 6- Artvin Varackan (Varlık) Köyünden Aksakal oğlu Muhammed bey (1870-1956)
- 7- Artvin Vazriya (Vezir) Köyünden Çal oğlu Süleyman ağa
- 8- Artvin Varackan (Varlık) Köyünden Cumuroğlu Mustafa ağa (1865-1938)
- 9- Artvin Vazriya (Vezir) Köyünden Keleş oğlu Hasan efendi
- 10- Artvin Vazriya (Vezir) Köyünden Keleş oğlu Abbas efendi
- 11- Artvin Ömana (Ormanlı) Köyünden Kamış oğlu Ahmet ağa (1858-1915 Şehit)
- 12- Artvin Ömana (Ormanlı) Köyünden Kamış oğlu Ahmed ağa'nın oğlu Hüsnü bey (1895-1973)
- 13- ~~İsa~~ Artvin İrsa (Erenler) Köyünden Ali efendi
- 14- Artvin Vazriya (Vezir) Köyünden ~~Kamış~~ Avcı oğlu Sükrü ağa
- 15- Artvin Sırya (Zeytinlik) Köyünden Kes oğlu Yusuf ağa
- 16- Artvin Melo (Saribudak) Köyünden Yalaguz oğlu Hafız efendi oğlu Ali efendi (1889-1930)
- 17- Ardahanç Sagarca (Sakarya) Köyünden Hacı Saban

- efendi oğullarından molla recep efendi 3 dönem
Aravet Nahiye müdürlüğü yapmış 1916 Bayburtta oldu
- 18- Ardahan Basa (Yolüstü) Köyünden Nezir bey
 - 19- Ardahan Samıgar (İrmaklar) Köyünden Yusuf pehlivanın oğlu Arslan pehlivan
 - 20- Ardahan Samıgar (İrmaklar) Köyünden Kucuk ağa
 - 21- Artvin Kuvarshan (Bakırköy) Hasan bey (Karabagdan gelme)
 - 22- Ardahan Kontrom (Yolagazi) Köyünden Semiz oğlu Ali efendi 1860-1855
 - 23- Ardahan Anarpet (Cevizli) Köyünden Sirin oğlu Cevri
 - 24- Ardahan Basa (Yolagazi) Köyünden Sami oğlu - ağa
rından Yusuf oğlu molla Rusfu 1916 şehit
 - 25- Ardahan masalahet (Naldoken) Köyünden Kahya efendi oğullarından Sükrü bey (1915 şehit)
 - 26- Ardahan hamerpet Köyünden (Hamurlu) Tahsin Akdas
 - 27- " " " " " " Yakup Simsek
 - 28- " " " " " " Refik - Çicek
 - 29- Ardahan Horavul (Horvanlı Köyünden molla 'limon
 - 30- Ardahan Ahiza (Avular) Köyünden Mahmut ağa^{genç}

5- Sahara Üzerinden Ardahan Baskınına Katılanlar

- 1- Yakup Cemilbey mürettep Teskilatı - mahsus Alayı (İstanbul Cetesi (Kumandanı)
- 2- Yüzbaşı (Deli) Halid bey mürettep Teskilatı - mahsus alayı 2 inci Artvin Tabur Komutanı
- 3- Yusufeli İusuncur (Değirmentasi) Köyünden Hasan efendi oğullarından molla Sabit bey (1869-1916) Hodve Savaş Gönüllülerin Milis Komutanı
Emirindeki gönüllü Sayısı 2000 kişi

Not: Yakup Cemil bey Raskomutan Vekili ve Harbiye Naziri
Eğer paşanın Emri ile Divane Harbe verilmiş Vatan Hainliği
ile suçlanmış 11 Eylül 1916 İstanbul'da kurşuna dizilmiştir

4- Savsat Girmatel (Susuz) Köyünden Yusuf bey
1854-1919 Mils Kumandanı idi

5- Savsat mamakent (Yavuzköy) Balci Hasan ağa

6- " " " " " " Efler Ağa

7- " " " " " " İdris ağa

8- " " " " " " Saban ağa

9- " " " " " " Saban Ağanın oğlu

10- " " " " " " Sevkî efendi

11- " " " " " " Sükrü efendi

12- Savsat (Kucen) Kocabey Köyünden Yusuf Ziya ud-din

(Anıstan) 1860-1940

13- Savsat (Kucen) Kocabey Köyünden Mahmut efendi

14- " " " " " " Lennah Arif ağa

15- " " " " " " Sabit ağa

16- " " " " " " Ziya ağa

17- " " " " " " Mikat Kaya

18- Savsat Girmatel (Susuz) " Yusuf beyin oğlu Sevkî
bey 1915 Şehit

19- " " " " " " Hamsioğlu Ramiz bey
1915 Şehit

20- Savsat Vel (Ciritoluz) Köyünden fuat bey (Atabek)

21- " " " " " " Kamil efendi (Doğan)

22- Savsat Karaköyden Bilal ağa (Çelik)

23- Savsat Sattel (Sığırtlı) Köyünden Ziver efendi (Seçkin)

24- Savsat Sattel (Sığırtlı) Köyünden Yusuf bey (Aksakal)

25- Yusufeli İsusuncur (Degirmentası) Demircioğlu Mehmet be.

26- " " " " " " Köyünden Aziz efendi

27- " " " " " " Fetvaioğlu Osman

28- " " " " " " Ağa 1915 Şehit

29- " " " " " " Hasan efendi 1916 Şehit

Ahmed efendi 1916 Şehit

Not: Yuzbasi (deli) Halit pasa 1883 Istanbul Besiktas'ta dogdu 1903
Harp okulunu bitirdi 1923 Kars milletvekili 14-subat-1925
78 mm. Tebanca ile vuruldu

30. Yusufeli Armasen (Esendal) Koyunden molla kadir oglu-
larından Ali efendi (Erzurum Kongresine delege
secilmisti. Erzurum ve Artvin il genel meclisi üyeligini
yapmistir.

31. Yusufeli Armasen (Esendal) Koyunden Osman Ziya
(Ernis) efendisi 1920 Ermeni Savasinda Yuzbasi
Delihalil bey maharetinde milis subagi olmus
1868 yılında Artvinde vefat etmistir

32. Yusufeli Zoybar Koyunden Osman efendi (gultekini)

33. Yusufeli Erkinis (Demirkent) Koyunden Mustafa efendi

34. " " " " " Mustafa Efendi
oglu Ali efendi.

35. Yusufeli Asagi hael (meden) Koyunden Amidaroglu
Mehmed efendi

6-SAHARA SAVASLARI

Ardahan bozgunundan sonra Turk kuvvetleri Yanliz-
cam Uzerinden Ardahanca Sahara Uzerinden Savsata
geri cekilmis. bu esnada Saherada Ruslar Carpisma-
lar olmus. Sehit ve yarali gonulluk olmus. Gonullukten
dagilmis. Batumdaki Askeri Vali Savsata gelmis
Amacii Savsatta Soykirim yapmakti.

Ahiskali Atabekoglu Server bey Acarali Hamsizade Temur-
bey Savsattan mukeletli Hacı Sakir efendi bu uc kisi
Askeri Rus Valisini ikna etmis. Soykurimdan Uzgecirmis
Tiflister olan Temurbeyin Kardesi Cemal Hamsizade
Yardimci olmustur.

Server Atabek TBMM I donem Ardahan Milletvekili oldu
Yanlizcam Uzerinden gelen Ruslar bos olan Koylerin evlerini
ateşe vermistir.

-8-

RUSLARIN ARTVIN ÜZERİNE TAARRUZU

Murgul ve Hafila üzerinden 20 Mart 1915 tarihinde Artvine yüklenmişler bir günden Ruslar Sose Kemerinde olan İrsa (Erenler) Köyündeki evleri Akhase Vermişler Sinkof (Sümbüllü) Köyünden Artvini top atesine tutmuşlar

Binbaşı Stangebey Şehri boşaltıp kuvvetleriyle birlikte melaya çekildi Ruslar 27 Mart 1915 tarihinde Ermenilerin Akisleriyle Artvin Şehrine girdi Akabinde Ruslar melo (Sarıbudak) Köyünün Aşağı Cami mahallesini ellerine geçirdiler

Binbaşı Stangebey Hastalanmış Kumandanlıktan ayrılmış tabur Komutanı Bedrettin Sakımbey ayrılmış Erzuruma gitmiş Resmî ve gönüllü birliklerden oluşan Çoruh Müfrezesi Komutanlığına Binbaşılığa yükselen Deli Halit bey getirilmiştir 1916 Mart ayına kadar Çarreyi kahramanca savunmuşlar

1

1- Muhâcirlik Kaçha - Kaçe

Ruslarla Savaş devam ederken Borçka - Artvin - Acara Savaş, Ardahan yüzümlerinden yerli halk Anadoluya göç etmeye başladı. Yerli halk bu savaşa Büyük Vayna göçmelere Kaçha - Kaçe demisler

2- AÇLIK

Savaş Nedeniyle Açlık baş göstermiş 1916 yılında Baku İslam Cemiyeti Kars - Ardahan Ahalisine yardım etmiş ardından Ardahan Artvin halkına Un Şeker Sabun Elbise Gıyafet Halkına 10.000 Ceval Mısır göndermiş

3 ARTVİNDE RUS TAKRİKAT HEYETİ ÇALIŞMASI

Ermenilerin istağı üzerine 29 Nisan 1915 Rus heyeti Artvinde tahkakat gımsi tahkakat 3 ay sürmüş tahkakat sonucu Bölge Halkının Vatanlarını Kendine Vermiş Ayrıca 840 kişının Ermenilerin katliamına katıldıkları tespit edilmiş

Batıda Rus Harp Divanı Kuruldu 72 Türk Cezalandırıldı Cezaları idam, Sürgün ve uzun süreli Hapis Ardahan Baskınında yaralı olan Singsotlu Ahmet ağa Batıya getirilmiş idam edildi

Ruslar Savaşta Atabekoglu fuat bey oğlu Musa atabek Sibiriyaya Sürgün etmişler. 1917 Rus ihtilalinden sonra Savaşta geri dönmüşler

4 ile 18 Sene Cezaya Cezalandırıldı: Kışlar

1- Artvin Suvet (Seyitler) Köyünden Kadir Ağa

2- Artvin Vazırca (Vezir) Köyünden Çaloğlu Süleyman ağa

3- Artvin Okumuslar Köyünden Asman efendi

4- Artvinden Gedikoglu Ali Usta

5- Artvinden Moraloğlu Kazım Efendi

6- 11 Binat (Dokuzoglu) Köyünden İmam-Hafiz efendi

7- 11 İsharlı (Kalburcu) Köyünden Ellidivhem oğlu Hafiz Efendi

8- 2 Sirya (Zeytinlik) Köyünden Kesoglu Yusuf ağa

9- Savaş (Mokta) Savaş Köyünden Ali ağa

10- Murgulla İmamzade Mehmet edip Dinc Türkiyeye geçmiş yakalanmamış

11- Ardahan Muker (Tepedüzü) Köyünden Nazım efendi fevkiy edilmedi

Azerbeycan ve Acara beyleri Acara Temur bey

(Hamisoglu) Rus Çarı ile irtibata geçtiler Çar

Nispetaylas Verilen Karar hükümsüz kaldı

9.

İnci Cihan Savaşında Sahil Resmindeki Savaş

1-Kasım-1914 tarihinde başlayan 18-Nisan 1916 tarihinde Trabzonun ispatıya sonu olan Ortadoğu, Rus Savaşları Karadeniz kıyısında Çeyhan etmiştir.

Birinci Cihan Savaşı başladığında Hopa Hudut taburu ile gönüllülerden oluşan Bir alay kuvvet vardı

Hopanın Abuslah köyünden olup Borçkara kataphiya (Cavuşlu) köyüne yerleşen hocanın oğlu olan Kıdemli Yurbaşı İbrahim Hakkı bey Arhavi Hudut taburu Komutanı idi 1915-Şubat ayında Sarpta bulunan bölgeye taktik yap-tığı sırada Rusların kursuyla şehid oldu Arhavi'de bulunan Teslikatı meşhure kuvvetler ve mek Hudut taburu Komutanı Yusuf Ziya bey emrindeki kuvvetler Hopada toplanmış

Alman Stenge bey Komutasındaki kuvvetlerin bir kısmı Arhaviye gelmiş

Yusuf Ziya bey kuvvetleri 22-Şubat-1915 Borçkara ickale deresine çekildi Acara Suyu mevkisinde

Ruslarla 1915 mart ayında Çarpışma başladı

Düşman kuvvetleri Karşısında geri çekilmek zorunda kaldı

18-Kasım-1914 Hopa Hudut taburu ile gönüllüler

Ruslara Saldırdı 21-Kasım-1914 Murgulda bulunan 8 bölükten 4 esir alındı

23-Şubat-1915 Ruslar Hopayı işgal etti

Siddetli Çarpışmalar sonunda 14-Mart-1915 Arhaviye girdiler

- 14. Subat-1916 Ruslar finokli (Viceye) girdi
- 5. mart-1916 Ruslar puzari isgal etdi
- 5. mart-1916 Cayelari isgal etdiler
- 8. mart-1916 Ruslar Ruzgi isgal etdi
- 28. mart-1916 Ruslar ofu isgal etdi
- 18. Nisan-1916 Ruslar trebozok Sehrine girdiler

1- Tortum Savaslari

- 1915. mart Ruslar Otuyk isgal etdi
- 1915. Haziran 13. Ruslar Tortum keder getirdi
- 8. Nisan-1915 Ruslar Ishani isgal etdi
- ardından Yusufeli Erzis kaza basını isgal

2- Erzurum Ispir-Bayburt Savaslari

- 16. Subat-1916 Ruslar Erzuruma girdi
- 23. Subat-1916 Ruslar Ispiri isgal etdi
- 16. Temmuz-1916 Bayburt Rusların eline geçti
- 3. mart-1916 Bitlis Ruslar isgal etdi
- 18. Nisan 1916 Trabzon " " "
- 20. Temi-1916 Gumushane " " "
- 25. Temmuz 1916 Erzurum " " "
- 21. Nisan-1917 Rus donanması Giresun ve Orduyu topa tuttu

3- Erzurum müdarelesi 18. Aralık-1917

1918 yılı Ocak ayında Ruslar çekildi

4. Brest-Litovsk Antlaşması 3. mart-1918

Bölshevik Rusya ile Osmanlı devleti arasında polonyanın Brest-Litovsk şehrinde imzalandı

Brest-Litovks antlaşmasından sonra yapılan plebisit ve Elvyey-Selase Anavatanı Katliamı 14 Eylül-1918 tarihinde Merkezi Batum olmak üzere BATUM Vilayeti Teskil edildi Cürriyye Buvetce meradit Asagi Acara Antvin Ardanuc Sausat ile 35 Nahiyeden oluşmakta idi B Bu ile Sances ile birlikte yeniden Türk idaresi kufuldu

10. MONDROS MUDAREKESİ 30 EKİM-1918

Müttefik Devletlerin o zaman Rusya ile İngiltere ile ittifak devletlerini oluşturan Osmanlı İmparatorluğu Almanya Avusturya-Macaristan Arasında cereyan eden 1. dünya Savaşı ittifak devletlerinin galibiyetiyle sonuçlandı Mondros mutarekesi imzalandı

Antlaşmanın 7-maddesine göre Müttefik Devletler güvenliklerini tehdit edecek bir durum karşısında herhangi bir noktayı (yeri) işgal edebilecekleri 15 maddede Osmanlı Hükümeti Batum ile Bakunun işgaline itiraz edemiyerek 150

20 maddede Askerler tahris edilecek Silahlar müttefik devletlere teslim edilecek Osmanlı devleti Talimata uyacaktır

(Türk Kuvvetleri Mondros mutaresine uyarak 1914 Sınır-larına çekildi)

11. /NGİLİZ İSGALI 17-Aralık-1918

Mondros Mutarekesinin Ardından 27-Kasım-1918 tarihinde Batuma Asker Çıkardılar 17-Aralık 1918 günü İngilizler Batumu Resmen işgal etti.

İngilizler Artvin ve Samsatı işgal etti işgale Kararı
Çikan Enver paşanın Kardeşi Nuri paşa ile Atina'dan
filibeli Hilmi bey der
filibeli Hilmi bey 23-Şubat-1921 Sabahı Türk bayra-
ğını Hükümet Kongresi'ne teker teker teslim etti
Ardahan mebusu oldu. Atatürke Suikaste katıldı

İstiklal Mahkemesi kararıyla idam edildi

12- KARS İSLAM ŞURASI - 5-KASIM-1918

Kuruldu. Ardahan, Kağızman, Oltu, Ahıska-Batum
ve Artvin'de birer şube açılmasına karar verildi

ARDAHAN KONGRESİ

3-5 Ocak-1919 Birinci Kongre

7-9 Ocak 1919 İkinci Kongre

Amaç, mandras Altına Karşı Koymak

Ardahanlı Hamsioğlu Rasim bey temsil ediyordu

BÜYÜK KARS KONGRESİ (17-18-Ocak-1919)

131 Delege katılmış

-13-

MILLİ SURALAR ve Cenubi - Garbi Kafkas Hükümeti

Batum, Artvin, Ahıska-Ahılkelek, Ardahan, Kars, Oltu

Kağızman, Sarıkamış, İğdir, Nahçıvan Milli Suralar

kuruldu En kudretlisi Karadaki İslam Şurasi idi

5-Kasım-1918 Kurulan şura Karadaki Türklerin

haklarını savunacaktı

17-Ocak-1919 tarihinde Karada toplanan Kongre

Cenubi-Garbi Kafkas Hükümeti teşkilatı-Esasiye

kanunu (Anayasa) hazırladı 18 maddeden oluşuyordu

18-Ocak-1919 kabul edildi 6'ncı maddeye göre

Her Vilayet ve Kazalarda Şurai-milli Şubelerini

acacak Kars, Batum-Nahçıvan dahil bütün Halk

faaliyetlere katılacak Batum ve Havalik Halkı.

Kafkas Hükümetini destekleyeceklerini beyanname ile

ISLENDI

Canub-i Garbi Kafkas hukümetinin İngilizler Tarafından dağıtılması

13-Ocak-1919 bir tabur İngiliz kuvvetiyle General Beach Karsa gelmiş Karstaki geçici hükümet İngiliz isteklerini reddetmesi üzerine

12-Nisan-1919 Cihangiroğlu İbrahim Bey

hükümetini dağıttı. Üyelerini mallarına sürdülen

30-Nisan-1919 da Kars tamamıyla Ermenilere teslim edildi

Ermeniler Öttü-Kağızmandaki Sutalari Kolordosuna rıldı. Ermeniler Erzurumun Kendi Kolları oldu - günü ileri sürdüler

Erivan parlamentosu → Türk Vilayetinin Van

Bitlis Harput Diyarbakır Sivas Erzurum Trabzonu

ine olan Büyük Ermenistan Cumhuriyetini

28-Mayıs-1919 tarihinde ilan etti.

X KAZIM KARABEKİR Paşa 3-Mayıs-1919 Erzurumda
15 nci Kolordu Komutanlığına görevine başladı

Yusu Feli Kara merkezi Erziste Vilayeti

Sarkıye Mudafai Hukuku Milliye Cemiyeti

Subesi vardı Cicioğlu Hasan ağa

Erzurum Kongresine husulelinden

Ahmet bey (Genrali) seçildi Tiflisli gurucu ailenin çocuğudur

X 14-İSTANBULDAKİ SON OSMANLI MECLİSİ

28-Ocak-1920 Misaki-Milliyi kabul etti

X 15-İNGİZLER 1920-Nisan Aylı Savaşta

Arvun-Ardanuc Savaşta ilerletmelerini başlatıp Batum'a Çekildiler

X İSLEMLER

16- İLK TÜRK-SOVYET MÜNASEBETLERİ

Rusyada 1917 ihtilali ile yönetimi ele geçiren Bolşevikler Lenin ve Arkadaşları İmperyalist ittifak devletlere karşı Türk dostluğunu tercih ettikler Mustafa Kemal paşa, Kazım Karabekir paşa Ali İzzet paşa (Cebeoğlu) ~~paşa~~ Rauf bey (Orbay) ve Refet bey (Behes) pasalar ile görüşerek Rusya ile Siyasal ve Askeri bakımından münasebet (İsbiirliğı) yapılarak fayda Sağlayacağı Kararı aldılar

Ruslar M. Kemal paşa ve Arkadaşlarının yeni devlet kuracaklarını anlamış padişahlık ve Hilafetin yıkılmasını istedikleri için Silah ve malzeme yardımı da bulunacaklarını beyan etmişler Türk millî hükümeti İmperyalistlere karşı tonıyacaklarını ve Acele yardım yapacaklarını bildirdiler.

Ruslar 1-mayıs-1919 yayınladıkları beyanname yayınlayarak Türkleri isticılara karşı harekete geçmeye teşvik ettiler 13-Eylül-1919 Türkiyeye Kardeşlik elini uzatmağa hazır olduklarını açıkladılar.

X

17- Gürcistan Kuvvetlerinin Batum ve Çevresini İsgali

7-Mart-1920 Sovyet Hükümeti ile gürcü hükümeti anlaşma imzalamış birbirlerini Karşılıklı olarak kabul etmişler.

Gürcü kuvvetleri 14 Temmuz-1920 günü İngiliz İsgali altındaki Batumu girdiler

7- Temmuz-1920 günü İngilizler Batumu gürcülere teslim ettiler

gürcüler Ardahan üzerinden Samsatı İsgal etti 19 beyi ve Necip bey (Acar) annesi Nazime Hanımı tevkif ederek Ardahan'a götürdüler

İSLENDİ

Savaşta okul müdürü olan Zihni bey (Ural) tevkif ederek Gürcülerin işgalindeki Ardahanca gönderdiler

Sonradan Ardahanın Edeğül köyünde bulunan gürcüstan mümessili Çaparidze Ardahanca telefon ederek Zihni beyi serbes bırakmış ayrıca İsa beyi (komşu) Nazime hanımı serbes bıraktırdı.

İSLENDİ

X
18. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İLK HUKUMETİ İLE GÜRCÜSTAN MİLLİ KOMİTESİ HUKUMETİ ARASINDAKİ SİYASİ TEMASLAR ARDAHAN SANCAĞI İLE ARTVIN KAZASININ ANA VATANA KATILMASI (KURTULUŞU)

Gürcüstan Hükümeti Simon Medivani (MOMIK-Divani) 17-Ocak-1921 de Ankara Sefiri

olarak Ankaraya gönderdi 8-Subat-1921

Sefir Mustafa Kemal paşaya 'itimetname' Sımda 9-Subat-1921 tarihinde Türk-Gürcüstan dostluk anlaşması imzalandı

Dostluk Kurulunca Gürcüstan işgalinde

bulunan Batum, Artvin ve Ardahanın boşaltılması isteginde bulunuldu Hariciyenin

istegioyalı bunun üzerine Hariciye vekili 22-Subat-1921 (Ahmet Muhtar)

İlk Notayı Verdi.

« 18-Subat-1921 Bolşevik Ruslar Gürcüstanı Savaş ilan ettiler »

cevap alınmadığı için 23-Subat-1921 de Türkiye Büyük Millet Meclisi Ardahan ve

15 LERKAI

Artvinin işgali için hükümet tam yetki vermiştir
Hükümet Başkanı fevzi paşa (Çekmek) 24. Şubat
1921 Büyük Millet Meclisinde Gürcistana verilen
Notayı okudu. Notada Batum yoktu.

23. Şubat - 1921 Gürcistan Seferine Ardahan ve
Artvin Kazalarının işgal olacağı tebliğ edildi.

Gürcistan Hariciye Vekili 23-Şubat-1921
Ardahan ve Artvinden askerlerini geri çekip
başvuracağını belirtmiş Ankara hükümeti

Sark Cephesi Komutanı Kazım Karabekir paşaya
bildirmiş öde Emrindeki Komutanlıklara
bildirilmiş 23-Şubat-1921 tarihinde 21 para top

Afisi yapılarak kutlanmıştır

23-Şubat-1921 ihtiyat mülazım (teğmen)

filibeli Hilmi bey Ardahan'a Türk bayrağını

çekmiş Türk idaresini kurmuştur.

Artvin Hükümeti 23-Şubat-1921 günü kurtulmuştur

Resmî kuvvetlerin Ardvine gelmesi ile fiilen kurtuluş

6-Mart-1921 günü Akşamı tahakkuk etmiştir

X 19- BATUMUN İSGALI

11-Mart-1921 günü Batum işgal edildi. Ankara Hükümetinin Gürcistan temsilcisi olarak Tiflisede bulunan Kazım bey (Dirik) 18-Mart-1921 Batumda Türk hükümet idaresini

X kurdu

20- MİSKOVA MUAHEDESİ (16-Mart-1921-18-Mart-1921)

Onaylanma Te.B.M. Meclisinde 27-Mart-1921 olmuştur

2 maddeye göre Batum Şehri başta olmak üzere Gürcistana teslim

edilecek Rusya Misak-ı Milli kabul etmiş Servantlaşınz

İmadde ile Gürcistan Türkiye arasında Sarptan ^{tanımışacak} başlayan

Kuzey doğu Sınır Arpacıy-Kars-Ardahan Aras Nehri olarak

tespit edildi. Bugünkü Sınırlar kabul edilmiştir

3. maddesi ile Batum Lümanı Serbest Transiti olacak Türkiye

İSLEHAT

Ücretsiz ve masrafsız istifade edecekti.

Kars-Ardahan Antvın Türkiyeye bırakılıyor, Baguzlar Sorunu Karadenizde kıyısı olan devletlerin arasında kurulacak komisyona yönetecekti

Kapitalasyonun kaldırılması kabul ediliyor

Ruslar Türklere 2 tımene yetecek silah ve

Cephane vermeyi kabul ediyor taahhud ediyor

Türkiye Misaki-Milli içinde kalan Batum, Ahiska

ahilkelek Caruksa Yukarı ve Asağı Acaraı, Ruslara terk etmek zorunda kalmıstı

Batum Milletvekilleri Moskova antlaşmasına

Karsi Cıkıms Buna rağmen Moskova antlaşması

T.B.M.M 21 Temmuz-1921 günü onaylandı

Batum Mebusları Ahmet Fevzi bey, Ahmet Nari bey,

Ahmed Akif bey, Ali Rıza bey, Dylamaya katılmıms

Mehmed edip bey Dylamaya katılmis red oyu

Vermiştir

Moskova Antlaşmasını imzalayan Türk delegeleri

Yusuıf Kemal (Tengirsek) Rıza (Nuri) bey Moskova

büyükelçisi Ali Fuat paşa (Cebesoy)

Artvin ve İlelerinin Kurtuluş Günleri

İlçenin adı	Kurtuluş tarihi	İLÇELİ BELGE
Merkez İlçesi	6-Mart-1921	İstiklal Harbi Arşivi
Borçka İlçesi	6-Mart-1921	" " "
Murgul İlçesi	6-Mart-1921	" " "
Ardanuç İlçesi	7-Mart-1921	" " "
Savsat İlçesi	27-Şubat-1921	" " "
Hopa İlçesi	14-Mart-1918	Birinci Cihan Harbi Arşivi
Arhavi İlçesi	12-Mart-1918	" " "
Güsumeli İlçesi	10-Mart-1918	" " "

Artvin merkez Borçka Murgul Ardanuç ilçelerinde 7-Mart-1921 Türk Bağırtı gündenere çekilmiş olduğundan Kurtuluş günü olarak kabul edilmiş.

22- KURTULUŞTAN BÜGÜNE KADAR ARTVININ İDARİ DURUMU

- 1- Artvin ve Savsat Kazaları TBMM HUKUMET tarafından Ardahan Sancağına bağlandı 4,5 ay sürdü
- 2- 7-Temmuz-1921 tarih 133 Sayılı Kanunla Artvin Sancağı kuruldu Artvin Sancağına üç Kazaya bağlandı
 - 1- Artvin merkez Kazası; merkez, Ardanuç Berta, Sirye Nahiyesi ile 78 köy
 - 2- Borçka Kazası; merkez maradit, Murgul, Macehel Nahiyesi ile 26 köy
 - 3- Savsat Kazası; merkez İmerhev, Mirya Nahiyelele 55 köy

(24-Nisan-1924 tarihinde Teşkilatı Esasiye Kanuna göre Sancaklar Vilayet adını aldı Artvin Vilayeti oldu Lozistan Sancağı Rize Vilayeti oldu.

- Rize Vilayetine Kazaları: 1- Hopa Kazasına Vice (İndikli), Arhavi, Kemalpaşa Nahiyelele bağlı idi
2- Atina (pazar) Kazasına; Ardesen, Heimsin Nahiyelele bağlı idi

İSLEMLER

3- Rize merkez kazasına : mapavri (Çayeli) kuralsaba (kizdere) Karadere Nahiyeleri bağlı idi

Budurum 1933 yılına kadar sürdü

26-Haziran 1926 tarih 877 Kanunla Yusufeli Kazası

Erzurumdan ~~ayrılıp~~ alınıp Artvin Vilayetine bağlandı, kaza merkezi Ersisten Öğdeme nakledildi

26-Haziran-1926 tarih 877 Kanunla Borçka kazası

Nahiyeye Maradit Nahiyesi köye çevrildi Köyleri

Borçka Nahiyesine bağlandı

1927 yılında Artvin Vilayeti idari yapısı

1- Artvin merkez kazası : merkez Ardane Borçka

Sirya Borçka Macahel Murgul Nahiyesi 114 köy

2- Samsat Kazası merkez İmerhev Mirya Nahiyesi 55 köy

3- Yusufeli Kazası merkez Erkinis, Sarıgöl (Barhal)

Nahiyeleri 224 köy

28-Mayıs-1928 tarih 1282 Sayılı Kanunla Borçka

yeniden kaza oldu Maradit yeniden Nahiyeye oldu

Macahel, Murgul, Maradit Borçkaya bağlandı

1-Haziran-1933 tarih 2197 Sayılı Kanunla

Artvin Vilayeti kaldırıldı merkezi Rize olan

Coruh Vilayeti Kuruldu. Artvin Samsat Borçka

Coruh Vilayetine bağlanıldı Yusufeli Artvin

den ayrılacak Erzuruma bağlanıldı.

Coruh Vilayetinin merkez Rize pazar Hopa Kazaları

da bağlı idi toplam 6 kaza 17 Nahiyeden müt-

sekildi.

4-Ocak-1936 tarih 2885 Sayılı Kanunla merkezi

Rize olan Coruh vilayeti kaldırıldı merkezi Artvin

olan Coruh vilayeti Kuruldu. Yusufeli kazası ve

18 LERİBİ

Hopa kazası Coruh vilayetine bağlandı.

Coruh vilayeti'nin idari yapısı Sayı Merkez Kazaları ile birlikte 5 ilceden oluştu

- 1- Artvin merkez ilçe: merkez bucağı, Berta (Ortaköy) Sırya (Zeytinlik, Ardanuc bucağı
- 2- Borçka ilçesi: merkez, Murgul (Göktaş) Maradit (Muratlı) Mücehel (Lamış) bucağı
- 3- Yusufeli ilçesi: merkez, Erkinis (Demirkent) bucağı
- 4- Sawat ilçesi: merkez, Mırya (Veliköy) İmerhev (Meydan'ın'ık bucağı
- 5- Hopa ilçesi: merkez, Kemalpaşa, Arhavi Vice (Fındıklı) bucağı

1- Ağustos-1945 tarih 4763 Sayılı Kanunla merkezi hükümlü olan Ardanuc ilçesi kuruldu. 1948 Kasım ayında ilçe merkezi Adakaleye taşındı. Tıfuntus bucağı oldu. 1952 senesinde ilçe merkezi bugünkü meydanlara nakledildi.

1- Ocak-1948 tarih 5077 Sayılı Kanunla Hopaya bağlı, Vice (Fındıklı) ilçe oldu. 4- Aralık-1953 tarih 6190 Sayılı Kanunla 'Rizeye bağlandı.

1- Haziran-1954 tarih 6324 Sayılı Kanunla Hopaya bağlı, Arhavi bucağı, ilçe oldu.

17- Şubat-1956 tarih 6668 Sayılı Kanunla Coruh vilayeti adı değiştirildi. ARTVIN vilayeti adı verildi.

1

19-6-1987 tarih 3392 Sayılı Kanunla Murgul bucağı Borçkadan ayrılarak ilçe oldu Artvinin 8 inci ilçesi oldu.

İŞLE

23- Nadir ATAMAN

BİLGİ VE DERS ALINMA

- * Bilgiyi öğrenme
- x Çiçek hastalığına karşı
Güzel Sözler
- x Bir mecliste kendini
benzer Ziya paşa
- x Sevdiklerimizden gelen
iyilik kadar acıdır.
- x Nefistir Seni yolda koy
- x İki düşman arasında ol
- x Saygı olan yerde korku
her zaman Saygı olma
- x İhtiyarlık da bir misafir

NASİHAT

- x İbret almak istersen öl

BALKANLIK

- x Önemli mevkideki Devlet
diye Sormus Cevap tam
huzurumuzda ben

TÜRK DÜŞMANLARI

- x İngiliz Başbakanlarında
olmayan örneklerinden
- x Fransız Başbakanlarının
tiyan Kırallığı Kurulması
- x Yunan Başbakanlarında
Ordusuyla Osman G
Gavrin mezar taşta
Köpek Torunlarını e
- x Avrupa'da protest
lüler bir türkü ol

İŞLENDİ

23- Nadir ATAMANIN TARAFINDAN DÜZENLENEN BİLGİ VE DERS ALINACAK SÖZLER

* Bilgi Vermeye

- x Çiçek hastalığına karşı Asiyi balıklar müslüman Türklerden Güzel Sözler
- x Bir mecliste Kendini övmek ödünç elbise ile Caka Setmeye benzer Ziya paşa
- x Sevdiklerimizden gelen Kötü söz Sevdiklerimizden gelen iyilik kadar acıdır. Cemil Sena Ongun
- x Nefistir Seni yolda koyan yoldakidir. Nefsellyan Yunus Emre
- x İki düşman arasında öyle konuşki dostluklarında Uğramayasın
- x Saygı olan yerde korku olmaz ama korku olan yerde SABI her zaman Saygı olmaz EFLATON
- x İhtiyarlık da bir misafirdir. Onu ağırlandırmak lazım HARİRİ

NASİHAT

- x İbret almak istersen ölüm yeter

DALKAVUK

- x Önemli mevkideki Devlet Adanı Dalkavuktur birine Sifir Nedir diye Sormuş Cevap tam istediğine beklediği gibi olmuş Sizin huzurumuzda ben

TÜRK OSMANLI DÖNEMİNİN SOYLEDİKLERİ SÖZLER

- x İngiliz Başbakanlarından Gladston Türkler insanlığın insan olmayan örneklerindedir diyor
- x Fransız Başbakanlarından Clanenso İstanbulda bir Hıristiyan Kırallığı Kurulmalı ve Türkler uzaklaştırılmalı
- x Yunan Başbakanlarından Venizelos İstiklat Savaşımızda Ordusuyla Osman Gazinin mezarına gelerek Osman Gazinin mezar taşlarını tekmeleyerek Kalk Koba Köpek Torunlarını elimden Kurtar diyor
- x Avrupa'da protestanlık mezhebinin Kuvvusu marsten lüter bir türkü öldüren Cennete gider diyor

İSLENDİ

Bulunmaz

- x Her derdin Aslı Çok yemektir x Coğu
- x Her devanın esası Achktır
- x Akıl gibi mal
- x iyi huş gibi dost
- x Edep gibi miras
- x İlim gibi şeref

MUTLU OLMAK İÇİN

inançlı olmak. Nimtli olmak Sağlıklı olmak
cesur olmak ihtiyaçlara yetecek para,
yardım yapmak. Cömert olmak Sevgi ve ısrak
Sakibi olmak Sabırlı ve vicdan Sahibi olmak

Güzel Sözler:

- x paranc ver gönlünü ver Selam ver Canını ver Sırını
- x İşini beğen, Aşınmayan Eşini beğen ama kendini ^{beğenme}
- x Davet et, Hayret Affet tövbe et asla ihanet ^{beğenme} etme
- x Ev al, Araba al, Abdest al ama Beddua olma
- x yaklas Konuş tanış uzaklaşma
- x Doğru, Devril ama eğilme
- x iyi arkadaşım var diye güvenme kötüğünün Olmayınca
çayır Kadın
- x İyi Karım var diye güvenme yoksulluk çekmeyinceye
Kadın x Coğu Zarar Azı Karar
- x İyi oğlum var diye güvenme el Kaynuna girmeyinceye kadın
- x İyi Dışım var diye güvenme Zarar etmeyinceye kadın

TALİHSİZLİK

- x Ahmağa fikir danışmak
- x Cahile para vermek
- x Dostların Dışatlarını dinlememek
- x Dünyadan ibret Almamak
- x Cahil ile konuşan Cahil olur

İSLEMDİ

EGER KISI

- x Akıllı ve Çalışkan ise Toktur et
- x Akıllı değil de Çalışkan ise Dikkat Et
- x Akıllı Olupta tembelle ise ikoz et

Su yolları
bozulmuş firmalar
yanmış ve süz
ünkapanında

baştemu Topkapı

künköpi, yeniköpi

Dağut paşe, haseki
fahh, Ayazma

İSTANBUL YANGINI : 24 Temmuz 1560 - 4000 kişi olmuş

1660 yılında Büyük İstanbul Yangınında 80.000' Ev yandı

KAFKASYADAKİ KAVİMLER VE KONASULAN DİZLER

- 1- Gürcüler 2- mengreller-(Lazlar) 3- Abkazlar (Sapsig)
- 4- Ösetler 5- Azeriler 6- Karapapaklar
- 7- Türkmenler 8- Svanlar 9- Adigeer
- 10- lezgiler 11- Balkarlar 12- Kuberday
- 12- Ermeniler 13- Avarlar 12- Kaberday
- 13- Cazenler (inguslar) 14- Karacaylar 15- Kalmuklar
- 16- Asurlular 17- Noyezlar 18- Didolar
- 19- Andiler 20- Karafalar 21- Chamalalılar
- 22- Gınuhlar 23- Dargvalar 24- Thaskhurlar
- 25- Dezhekiler 26- Taflar 27- Ballar
- 28- Betligler 29- Bagalular 30- Akhvathlar
- 31- Kebuchalar 32- Archiler 33- Kailaklar
- 34- Tabasaranlar 35- Agullar 36- Khinalplar
- 37- Godobeniler 38- Tindiler 39- Khunzallar
- 40- Iaklar 41- Kubachiler 42- Rutullar
- 43- Budukhlar 44- Udiler 45- Talysker
- 46- Kamuklar 47- Türkler

BÜNYADAKİ DEVLET ADAMLARININ İSTANBUL İÇİN SÖYLEDİK

LERİ

- x Rus ÇARI BÜYÜK PEDRO: 18 Asır İstanbulu Sahip olan dünya
ya hükmeder
- x Fransız Napolyon Bonapart: 18 Asır Dünya tek devlet ülkesi
Baskenti İstanbul olurdu. Dünyanın gerçek baskentidir
- x Alman general molte 1835 İstanbul Dünyanın en güzel
Şehridir